

Vztahy dospělých dětí k rodičům alkoholikům

Radim Sukop

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Radim Sukop**
Osobní číslo: **H11889**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Vztahy dospělých dětí k rodičům alkoholikům**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rodiny, závislosti, alkoholismu a vztahů v rodině.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou narativního rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MOŽNÝ, Ivo. Sociologie rodiny. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 8086429059.

MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.

SKÁLA, Jaroslav. Závislost na alkoholu a jiných drogách. Praha: Avicenum, 1987.

UEHLINGER, Claude a Marlyse TSCHUI. Když někdo blízký pije: rady pro rodiny osob závislých na alkoholu. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-610-0.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. David Unger

Ústav školní pedagogiky

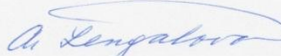
Datum zadání bakalářské práce:

20. ledna 2014

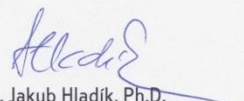
Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 20. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2. 4. 2014

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá vztahem dospělých dětí k rodiči, který byl v době jejich společné domácnosti, závislý na alkoholu. Bakalářská práce se v teoretické části věnuje vymezením základních souvislostí potřebných k celkovému porozumění danému tématu. Zabývá se tedy rodinou, jejími funkcemi a vztahy. Dále se věnuje závislosti na alkoholu, konkrétně příčinami jejího vzniku, možnými následky a způsoby léčby. V poslední kapitole se práce zabývá závislostí rodičů s dětmi na alkoholu, psychickými a sociálními následky, vývojem dítěte v rodinách alkoholika a typickými charakteristikami dítěte s rodičem závislým na alkoholu. V empirické části jsou zjišťovány za pomoci kvalitativního výzkumu, metodou narativního rozhovoru, konkrétní vzpomínky, přetrvávající pocity a postoje zasažených dětí ve vztahu k rodiči závislému na alkoholu.

Klíčová slova: alkohol, závislost, závislost na alkoholu, rodina, dítě, vztah

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the relationship of adult children to their parents, who were at the time of their common household addicted to the alcohol. The bachelor thesis in theoretical part shows the basic relations necessary to the overall understanding of the topic. Thus it deals with the family, its functions and relationships. It also deals with addiction to the alcohol, specific causes of its formation, possible consequences and methods of treatment. The last chapter of the thesis occupies with parents addicted to the alcohol, psychological and social consequences of child development in alcoholic families and the typical characteristics of a child with a parent addicted to the alcohol. In the empirical part the specific memories, persisting feelings and attitudes of affected children in relation to parents addicted to the alcohol are determined through qualitative research and through a narrative interview method.

Keywords: alcohol, addiction, alcohol addiction, family, children, relationship

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Davidu Ungerovi za cenné rady při zpracování této bakalářské práce. Dále děkuji své rodině a přítelkyni za morální podporu.

„Alkoholismus začíná tam, kde se již za alkohol platí něčím jiným než penězi“

PhDr. Vladimíra Pohl

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 FUNKCE RODINY	13
1.2 RODIČOVSTVÍ.....	15
1.3 VZTAHY V RODINĚ	17
2 ALKOHOLISMUS	19
2.1 VYMEZENÍ ZÁVISLOSTI NA ALKOHOLU	20
2.2 PŘÍČINY VZNIKU ZÁVISLOSTI NA ALKOHOLU	21
2.3 NÁSLEDKY ZÁVISLOSTI NA ALKOHOLU	23
2.4 LÉČBA ZÁVISLOSTI NA ALKOHOLU	25
3 ZÁVISLOST NA ALKOHOLU U RODIČŮ S DĚTMI	28
3.1 VÝVOJ DÍTĚTE V RODINÁCH ZÁVISLÉHO NA ALKOHOLU	29
3.2 TYPICKÉ CHARAKTERISTIKY DÍTĚTE S RODIČEM ZÁVISLÝM NA ALKOHOLU.....	30
3.3 DOSPĚLÉ DĚTI ALKOHOLIKŮ.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	35
4.1 KLÍČOVÉ KONCEPTY	35
5 POJETÍ VÝZKUMU	37
5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	37
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	37
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	38
5.4 TECHNIKA SBĚRU DAT	38
5.5 POSTUPY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	38
5.6 ANALYTICKÉ TECHNIKY	40
6 ANALÝZA ROZHOVORŮ	41
6.1 JAK TO BYLO	41
6.1.1 Jak to bylo - Tomáš	41
6.1.2 Jak to bylo – Jarek.....	42
6.1.3 Jak to bylo - Bára	43
6.1.4 Jak to bylo – Ondra	44
6.1.5 Jak to bylo – Kuba.....	45
6.1.6 Jak to bylo – Shrnutí	45
6.2 TAKOVÝ NEBUDU	46
6.2.1 Takový nebudu – Tomáš.....	46
6.2.2 Takový nebudu - Jarek	48
6.2.3 Takový nebudu – Bára	49
6.2.4 Takový nebudu – Ondra.....	50
6.2.5 Takový nebudu – Kuba	51
6.2.6 Takový nebudu - Shrnutí.....	52

6.3	TAKOVÉ TO JE	53
6.3.1	Takové to je – Tomáš	54
6.3.2	Takové to je – Jarek	55
6.3.3	Takové to je – Bára	55
6.3.4	Takové to je – Ondra	57
6.3.5	Takové to je – Kuba	57
6.3.6	Takové to je – Shrnutí	58
6.4	SUPERANALÝZA – TAKOVÉ TO BÝVÁ	59
7	INTERPRETACE DAT	61
8	ZÁVĚR	63
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	67
	SEZNAM PŘÍLOH	68

ÚVOD

Na stránkách této bakalářské práce se věnujeme dospělým dětem, jejichž rodič byl nebo stále je osobou závislou na alkoholu. Primárním cílem bylo pomocí narativního výzkumu zmapovat jejich vzpomínky, pocity které v nich přetrvávají a postoje, které dospělé dítě zachovává vůči rodiči, který je závislý na alkoholu.

Vztahy dětí k vlastním rodičům jsou pro obě strany velmi důležité. Syndrom závislosti v rodině tyto vztahy velmi výrazně narušuje a ohrožuje tak korektní funkci a celkový správný vývoj rodiny. Téma bylo zvoleno z důvodu možnosti nahlédnutí do autentických vzpomínek a zkušeností dětí, které vyrostly s rodičem, který v době jejich společné domácnosti trpěl závislostí na alkoholu.

V úvodní kapitole se zaměřujeme na rodinu, kde hlouběji pronikáme do její charakteristiky. Věnujeme se zde rodinným funkcím, vztahům a pojmu rodičovství – jakožto jedné z nejdůležitější a nejtěžší fáze života. V druhé kapitole se zabýváme stěžejním pojmem bakalářské práce – alkoholismem. Vymezuje zde samotný alkohol a jeho historii. Dále se zaměřujeme na příčiny vzniku závislosti, její dopady spojené s následky a také jeho možnou léčbou. Ve třetí a zároveň poslední kapitole pojmenované „Závislost na alkoholu u rodičů s dětmi“ se pokoušíme nalézt, pojmenovat a interpretovat samotné důsledky závislosti na osobu dítěte. Zmiňujeme zde vývoj takto zasaženého dítěte, jeho typické charakteristiky, ale také psychické a sociální následky, způsobené výskytem syndromu závislosti v rodině.

V empirické části poté díky kvalitativnímu výzkumu s použitím narativního rozhovoru nahlížíme do konkrétních příběhů, které jsme získali od probandů – dospělých dětí, které vyrůstaly v takto znevýhodněné a ohrožené rodině. Ve výzkumu se zaměřujeme především na vztah dospělého dítěte k závislému člověku. Snažíme se proniknout do toho, jak bylo dítě ovlivněno tímto nežádoucím a nebezpečným jevem a jak zpětně vidí své dětství.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina jakožto sociální skupina je nejpřirozenější prostředím pro samotný rozvoj jedince. Na rodinu se zaměřuje hned několik vědních disciplín, které ji podrobují velmi důslednému zkoumání. Ač se rodina v průběhu lidstva vyvíjela, stále platí to, že zajišťuje dítěti bezpečí, první citové vazby a celkovou socializaci.

Rodinu popisuje Klapilová (1996, str. 24) následovně: „Rodina je malá, primární, neformální sociální skupina, kterou tvoří jedinci spojení pokrevními, manželskými a adoptivními vztahy. Je to specifická bio-sociální skupina, ve které se uskutečňují některé společensky i osobně potřebné činnosti a vztahy, které nemohou v plné míře přebírat jiné instituce. Rodinná socializace je pouze z části naplňována záměrným výchovným působením. Probíhá především jako bezprostřední kontextuální vliv sociálního prostředí, které je závislé na osvojeném životním způsobu především dospělých členů rodiny.“

Mucha (2009, str. 151) hovoří o tom, že se setkáváme ve všech společnostech s typem rodiny, kterou antropologové a sociologové označují jako nukleární rodinu. Ta se skládá z dospělých a jejich vlastních či adoptovaných dětí žijících ve společné domácnosti. Pokud ovšem v jedné rodině žijí kromě obou rodičů a jejich dětí i další příbuzní, mluvíme o rozšířené rodině. Její součástí mohou být prarodiče, sestry a bratři se svými manželskými partnery, tetami, synovci a podobně.

Instituce rodiny je zde s námi tak dlouho, jako je zde, na naší životodárné modré planetě, lidstvo samo. Již od nepaměti tvoří rodinu otec jako pomyslná hlava rodiny, matka jakožto strážkyně rodinného ohně a vychovávané dítě, tedy potomek. Pro dítě je rodina hlavně v prvních letech jeho existence životně důležitá. Bez ní by nemělo dítě žádnou šanci přežít, jelikož lidský potomek se na rozdíl od jiných tvorů rodí velmi nedokonalý a zranitelný.

„Pro dítě je rodina nejzákladnějším a nejvýznamnějším socializačním prostředím. Poskytuje mu první zkušenosti se vztahy k lidem, uvádí ho po krůčcích do lidského společenství a učí ho společensky schválenému chování a pomáhá mu osvojit si základní normy a hodnoty.“ (Langmeier, Balcar, Špitz, 2000, str. 170).

Určitá skupina autorů začíná ohledně rodiny hovořit jako o přežitku a zmiňují její budoucí úpadek v důsledku roztříštěnosti vnitřních rodinných vazeb, které jsou regulátory celkového fungování rodiny. Ovšem opak je, jak se zdá, pravdou a stále platí silná fakta a nevyvratitelné argumenty, že tomu tak rozhodně ani v dnešní – informační – době není.

Dle Havlíka a Koti (2002, str. 67) je „rodina nejdůležitější společenskou skupinou a institucí, která je základním článkem sociální struktury avšak i základní ekonomickou jednotkou a jejími hlavními funkcemi je reprodukce a trvání biologického druhu.“

Podle Matouška (1993, str. 10) je rodina první a závazný model společnosti, se kterým dítě přijde do kontaktu. Utváří jeho osobní postoje a vývoj ke všem dalším skupinám. Tuto skutečnost odůvodňuje Mucha (2009, str. 151) jako nároky rodiny na prvenství jejich požadavků před požadavky jiných skupin. Vliv rodiny se kromě toho projevuje v tom období vývoje osobnosti, kdy je rodina nejvíce elastická a kdy je tento vliv defacto zbaven jakékoliv konkurence.

Rodina je skupinou osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou zodpovědní za výchovu potomků. Příbuzenství je vztah, který vzniká pokrevními vazbami otcovské či mateřské linie nebo sňatkem. Manželství se může definovat jako sociálně přijatelný a autoritou posvěcený sexuální svazek mezi dvěma jedinci. Tímto sňatkem se nestávají příbuznými jen novomanželé, ale i celá řada dalších lidí – jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzenstvo na obě strany. Zde je ovšem společensky chápáno všeobecné vymezení právě mezi rodinou a širším příbuzenstvím. (Mucha, 2009, str. 151)

Co se týče příbuzenství v rodině, tak zde mluvíme většinou o tří-, nebo čtyř-generačním příbuzenství, která jsou pro rodinu podstatná. Rozšiřuje se nám okruh známých, přátel a možností pro naše žití a další vývoj na tomto světě.

1.1 Funkce rodiny

Rodina neplní funkce pouze vůči svým členům, rodina plní funkce také vůči okolní společnosti, pro kterou je správné plnění těchto funkcí existenčně důležité.

V tradiční společnosti mělo rodinné uskupení daleko více funkcí, které mu postupem času, kvůli různým faktorům postupně odebral stát. Stát a celá ekonomika totiž potřebuje co nejvíce flexibilní zaměstnance, kteří jsou firmě co možná nejvíce oddaní. Rodinná pouta a celková péče o potomstvo tuto pružnost zásadně narušují. I přes to všechno nám dnes rodina velmi významně předurčuje postavení ve společnosti (vzdělání, majetek, konexe), dá se tedy říci, že nás vybavuje určitým výchozím sociálním statutem. Nicméně tuto jakousi predispozici lze kompenzovat vlastní aktivitou – mobilitou (horizontální, vertikální, vzestupnou, sestupnou, objektivní a subjektivní). (Bartoničková et al., 2009, str. 61)

S přihlédnutím k tomu, že co publikace to jiné rozdělení funkcí rodiny, rozhodli jsme se, že pro účely naší bakalářské práce budeme vycházet z co možná nejnovější a nejprověřenější publikace, jejímž autorem je Blahoslav Kraus. Mimo jiné také proto, že ve svém rozdělení rodinných funkcí popisuje zároveň i řadu změn, ke kterým nezastavitelně dochází pod nátlakem doby.

Podle Krause (2008, str. 81) jsou tedy rozlišeny tyto rodinné funkce:

Biologicko-reprodukční funkce

V této funkci se mluví o tom, že rodina má význam jak pro společnost jako celek, tak pro jedince, kteří rodinu tvoří. Pro svůj zdárný rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu. Také proto je v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto zájmy naplní. I když se podstata této funkce zásadně nemění, je podle současných trendů dítě vnímáno v rozvinutých zemích jako překážka profesního růstu a nemožnosti vlastní seberealizace obou rodičů. Proto je v těchto zemích možno v poslední době pozorovat nemalý úbytek narozených dětí.

Sociálně-ekonomická funkce

Zde se vychází z toho, že je rodina vnímána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému naší společnosti. Členové rodiny se zapojují do výrobní a nevýrobní sféry v rámci výkonu zaměstnání a současně se rodina stává sama o sobě významným spotřebitelem, na němž je do značné míry závislý celý trh. Ekonomická funkce v dnešní době dostává nový impulz a navrácí se k podobě rodiny, která představuje samostatnou ekonomickou (výrobní, obchodní) jednotku, tedy takovou „rodinnou firmu“. Dnes se navrácí řada rodin alespoň částečně k rodinným podnikům, které provozují vedle svého primárního zaměstnání.

Ochranná, zaopatřovací, pečovatelská funkce

Jisté změny lze pozorovat i v této funkci, která zajišťuje základní životní potřeby, kterými jsou vedle biologických a hygienických, také zdravotnické a to nejen u dětí, ale u všech členů rodiny. Pokud před rokem 1989 přejímal tuto funkci v České republice zčásti stát (důchodové, nemocenské pojištění, domovy důchodců, léčebny pro dlouhodobě nemocné, ozdravovny, povinné preventivní prohlídky, ...) tak po roce 1990 je rodina opět na této funkci mnohem více zainteresovaná a očekává se od ní větší spoluúčast na jejím

plnění (například tím, že jsou pacienti z nemocnic propuštěni podstatně dříve do domácího léčení).

Socializačně-výchovná funkce

Rodina je první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní způsoby a návyky chování využívané v běžné společnosti. Hlavní úlohou socializačního procesu uvnitř rodiny zůstává příprava potomstva na vstup do opravdového života. V dnešní rychle rozvíjející se době je potřeba zdůraznit také význam působení mladší generace na starší. Prodlužuje se totiž doba, kdy vedle sebe žijí tři generace v důsledku zvýšení průměrné délky života. Odpovědnost za výchovu přesouvá rodina na školu a očekává, že díky profesionálnímu přístupu učitele napraví potenciaální chyby vzniklé při výchově a doplní nedostatky rodinné socializace. Tyto chyby jsou způsobeny různými nevhodnými přístupy ve výchově (liberální, hýčkájící, perfekcionalistický, hypochondrizující, autoritativní a podobně).

Rekreační, relaxační a zábavná funkce

Rodina je institucí, která mimo jiné pamatuje i na volnočasové aktivity svých členů. Jak rodina plní tuto funkci se projeví kupříkladu v tom, do jaké míry tráví všichni členové rodiny pohromadě svůj čas, v jakých zájmových činnostech jsou zainteresováni, jakým způsobem tráví dovolené a tak dále.

Emocionální funkce

Emocionální funkce je funkcí zásadní a ničím jiným nezastupitelnou. Žádná jiná instituce kromě rodiny totiž nedokáže vytvořit podobné a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Lze však sledovat výraznou transformaci úrovně a kvality, v jaké se rodina s požadavky této funkce vypořádává. Od 90. let minulého století narůstá počet citově deprimovaných či týraných dětí, kterých přibývá v důsledku mnohočetných rozvodů, dezintegrace a zaneprázdněnosti. Rodiny takto negativně postiženy plní svou funkci jen s velkými obtížemi či v některých případech nezvládají plnit vůbec.

1.2 Rodičovství

K založení rodiny a k tomu stát se rodičem nás vede celospolečenský tlak, který stále plně neuznává alternativní způsoby života jako je „singles“, staropanenství či například soužití homosexuálů.

Rodičovství je životní fáze, ve které jedinec zastává úlohy spojené s výchovou potomků. Rodičovství ovšem začíná ve většině rodin plánováním a „očekáváním“ potomka. K po-
hnutce plodit nás vede vrozený genetický kód.

„Mnozí odborníci na rodinu považují dobu přechodu k rodičovství za kritickou životní
fázi, za „krizové období“. Vycházejí z toho, že právě v té době jsou ženy i muži obzvláště
silně podněcováni, aby se přizpůsobili změnám a vyvíjeli strategie pro zvládání nových
situací, a že tento tlak má navíc úplně jinou podobu u mužů a jinou u žen. V poslední době
však stále více badatelů chápe přechod k rodičovství jako šanci pro další vývoj, která může
mladému dospělému poskytnout závažné a hodnotné zkušenosti a vývojové impulzy -
jestliže úspěšně vyřeší vývojové úkoly, které ho čekají.“(Karsten, 2006, str. 123)

„Narozením dítěte vzniká pro partnery nová situace, která vede ke klíčové změně rodinné
konstelace. Dítě mění emocionální rovnováhu mezi nimi a často vnáší do relativně vyvá-
žených partnerských vztahů mnoho nového. Mladí lidé v dnešní době dlouho zvažují,
zda už jsou dostatečně připravení a zralí k přijetí rodičovské role. Není výjimkou,
že se na tuto roli v předstihu připravují nebo ji odkládají. Lze se domnívat, že tyto pochyb-
nosti a obavy, zda budou dobrým rodičem, jsou jedním z civilizačních dopadů současnos-
ti.“ (Gillernová et al., 2011, str. 114)

Rodičovství je bez sporu nejtěžším povoláním. Klimeš (2003) uvádí, že všichni rodiče
jsou amatéři a samouci. Zpravidla platí, že matky si sice více rozumí a lépe si poradí s těmi
nejmenšími dětmi, zato otcové lépe zvládají výchovu pubescentů. Každý kdo pracuje,
či vychovává děti, se musí neustále učit novým dovednostem. Učí se v drtivé většině pří-
padů pozorováním ostatních. Metodu učení založenou na pozorování, tedy observaci, pou-
žívá jedinec ve vztahu ke svým nejbližším. Pozorovat může jedinec své rodiče, učitele či
kohokoliv jiného, kdo je lepší než on sám.

Gillernová (et al., 2011, str. 114) dále uvádí, že se v současnosti pozornost mnoha odbor-
níků upírá k otázkám raného vývoje a především vazbě dítěte s pečující osobou, tedy nej-
častěji s matkou. Tuto problematiku označujeme jako *attachment*. Lze tvrdit, že se stále
více potvrzují předpoklady, že je i velmi raná fáze vývoje dítěte významnou pro jeho další
vývoj jak v oblasti socioemocionálních vztahů tak i v samotném kognitivním vývoji.

1.3 Vztahy v rodině

O vztazích v rodině se říká, že jsou asi nejvíce komplikovanými vztahy mezi lidmi vůbec. Důvodem toho může být fakt, že to jsou vztahy mezi lidmi, kteří žijí velmi blízko sebe, ale aktuální doba jim nyní neumožňuje si najít potřebný dostatek času, který by byl potřeba těmto osobám věnovat. Mnoho rodin se schází pouze občas a mají rozdílné názory na dění okolo nich. A tím, že rodina a příbuzní jsou okruh lidí, kterým na sobě většinou velmi záleží, jsou tyto vztahy paradoxně ještě více vyostřeny v případě neshody. To, když rodina a příbuzní nemají čas a možnost se navzájem informovat o svém dosavadním postupu životem, popisuje Satirová (2006, str. 339) tak, že vznikají zrádná a škodolibá nedorozumění, které mohou narůst až do vzájemného nepřátelství. Celé to vede ke ztrátě radosti ze života a těch nejužších přátel – rodiny.

Pokud se nyní zaměříme na ten nejtěsnější vztah, tedy vztah matky a dítěte po narození, tak se o něm zmiňuje Bowlby (cit. podle Brisch, 2011, str. 33) který nahlíží na matku a kojence jako na podílníky v seberegulujícím systému. Matka s dítětem představují primární vazební, geneticky ukotvený motivační systém, který se v určité biologické latenci po narození dítěte aktivuje mezi matkou a kojencem a má zabezpečovat přežití potomka.

„Rodiče boubelatého miminka si jen stěží dovedou představit, že jejich intenzivní emocionální pouto s dítětem by se někdy mohlo přetrhat a zmizet. Rodičům dospívajícího dítěte už to tak nepochopitelně nepřipadá. Jakmile se s dětmi začnou bavit o tématech jako hlasitá hudba, školní výsledky, peníze nebo špinavé prádlo, vypadá to, že vykopali válečnou sekeru a do nekonečna se hašteří.“ (Steinberg, cit. podle Kassin, 2007, str. 345)

Nešpor, Pernicová a Csémy (1999, str. 82) uvádějí tipy, které pomáhají zlepšit rodinné vztahy. Mezi ně řadí například to, že by se dítě mělo umět vcítit do role rodiče. Mělo by si uvědomit, že za něj rodič zodpovídá. Výhodou v rodině může při komunikaci být i to, že si navzájem umějí jasně stanovit a sdělit co od sebe čekají. Dítě by se také nemělo plést do sporu mezi rodiči. Jsou věci, které si rodiče musejí takzvaně „vyříkat“ sami – v těchto věcech jim nedospělé děti nemohou pomoci. Plést se do záležitostí rodičů by v tomto případě znamenalo ztrátu času a síly, která by se dala využít jinak – efektivněji.

Ač si rodina své výlučné postavení udržuje i po dobu dospívání dítěte, dochází zde k určitým změnám. Vágnerová (2005, str. 350) popisuje, že v tomto období musí rodina zvládnout stěžejní vývojový úkol, změnit své vnitřní struktury, a to především pozice a vztahy příslušníků různých generací a vytvořit mezi nimi symbiózu. Vztahy s rodičovskou autori-

tou jsou intimnější a emočně významnější. Adolescenti zauímají odmítavý postoj k manipulaci ze strany rodičů bez ohledu na jejich přání. Chtějí se zbavit omezující vazby a rozhodovat tak více sami o sobě.

„Odpoutání z vázanosti na rodinu je jedním z úkolů dospívání. Je to proces, který je náročný pro obě strany, pro dospívající i pro rodiče. Osamostatňování od rodiny je spojeno s proměnou citové vazby k rodičům, ale většinou nevede k její destrukci, již se mnozí rodiče obávají. Infantilní závislost má být nahrazena zralejším a vyrovnanějším citovým vztahem. Pocit jistoty a bezpečí, který vazba na rodinu poskytovala, se přesouvá do symbolické roviny a funguje stejně účelně, i když pouze ve vědomí jedince.“(Vágnerová, 2005, str. 350)

Vztahy v rodině jsou velmi podstatné pro vývoj a samotné svrchované bytí rodiny. Pokud se tyto vztahy z určitých důvodů začnou ubírat negativním směrem, doplácí na to zpravidla celá rodina. Pokud ovšem rodina přes tyto obtíže nedokáže přejít a nezačne svou zhoršující se situaci efektivně řešit nebo nepožádá-li o radu odborníky, může to pro ni mít fatální důsledky.

Určitou možností, jak zeslabit či naprosto zpřetrhat vztahy v rodině může být varianta, kdy se v rodině začínají vyskytovat patologické jevy. Jedním z těch nejrozšířenějších je bezpochyby závislost na alkoholu, na který se podrobněji zaměříme v následující kapitole.

2 ALKOHOLISMUS

Jak už jsme zmínili v předchozí kapitole mezi nejčastější patologické jevy, které se v rodině mohou vyskytovat, patří beze sporu závislost na alkoholu.

Alkohol jako takový řadíme mezi drogy. Za drogu je považována přírodní či chemická látka, která ovlivňuje duševní stav jedince, jeho myšlení, vnímání a cítění. Slovo alkohol pochází z arabštiny a v překladu znamená „nejjemnější z jemného“. Podle Šedivého a Válkové (1988, str. 22) alkohol a jeho účinky poznali lidé zřejmě již ve středověku a to nejčastěji ve formě vína či piva. Kupříkladu na hliněné destičce z roku 2200 před Kristem je uveden předpis lékaře na výrobu medicínálního vína. Tento fakt dokládá, že alkohol byl společností dříve vnímán především jako lék a pomocník.

Göhlert a Kühn (2001, str. 79) uvádějí, že alkohol užívají lidé už po dlouhou dobu. Substance je údajně známá již z prehistorického období, kdy lidé začali obdělávat půdu, na které pěstovali nejrůznější druhy rostlin nejen jako potravu, ale také k výrobě alkoholu.

Ač alkohol vstupuje do lidského života nenásilně, prvními kroky vesměs jen našlapuje a téměř není slyšet, jsou jedinci, kteří jeho narůstající sílu nezvládnou a dříve nebo později mu zcela podlehnou.

Reisel (1999, str. 19) se vyjadřuje k tomu, které osoby podléhají droze – v našem případě alkoholu následovně: „Z celé řady pozorování a faktů se zdá, že není problém v droze, ale v člověku, který se neustále cítí být lákán a neodolá svodu ulpívat na jednoduchých a nenamáhavých zdrojích uspokojení. Dříve se soudilo, že jsou osobnosti, které jsou více zranitelné obecně a také ve vztahu k drogám, že jsou někteří lidé handicapovaní tím, že nemohou, nechtějí nebo neumějí zvládat problémy svého života a uchylují se k zdánlivému ulehčení jejich řešení pomocí drog, a soudili jsme, že ti, kteří drogy oceňují, kterým zpočátku nejvíce pomáhají, se současně opakováním více učí žít s drogou, že jsou tudíž návykem a závislostí nejvíce ohroženi. Dnes víme, že drogy zneužívají zcela normální a nehandicapovaní mladiství z důvodů jiných než psychogenních, a víme s jistotou, že čím dříve mladí lidé začínají drogy zneužívat, tím více jsou ohroženi. Mezi odborníky spíše převládá názor, že jakákoliv osoba se může stát závislou na droze, jestliže ji zneužívá často“.

O závislosti na alkohol mluví Popov (cit. podle Raboch, Zvolský et al., 2001, str. 193) jako o nadměrné konzumaci alkoholických nápojů. Poněkud konkrétnější je Profous (2011,

str. 16), který tvrdí, že o závislost jde tehdy, jestliže požívání alkoholu má za příčinu dlouhodobý a vlastními silami neřešitelný problém v rodině nebo problémy pracovní, zdravotní, a společenské – až po konflikty se samotným zákonem.

Alkoholismus je chronické a často i progresivní onemocnění, které zahrnuje problémy spojené s kontrolou konzumace alkoholu, ač po jeho konzumaci vznikají obtíže v běžném životě a abstinenční příznaky. Pokud osoba trpí syndromem závislosti na alkohol, nedokáže předpovědět, jak moc bude pít, jak dlouho bude pít a jaké bude mít pití důsledky. (Mayo Clinic Staff, 2012)

Závislost na alkoholu je návyková nemoc, kterou lidé jen velmi výjimečně dokáží zvládnout bez přispění odborné pomoci. Jak jsme si již uvedli, alkohol je zde s námi velmi dlouhou dobu. Z toho lze odvodit, že také samotná závislost na něm není žádnou novou skutečností.

2.1 Vymezení závislosti na alkoholu

Závislost můžeme definovat jako stav, kdy člověk zneužívá psychoaktivní látku, kterou více než kdy dříve upřednostňuje před ostatními činnostmi, které pro něj měli dříve význam.

Závislost na alkoholu často vede k narušení celé osobnosti jedince, ke snížení jeho inteligence a ke zhoršení jeho zdravotního stavu.

„Závislost na alkoholu znamená, že pití alkoholických nápojů vychází z tělesné potřeby jeho konzumenta. Rozhodujícím motivem pití alkoholu ve všech modifikacích není např. žízeň, společenská událost, rozmluva s přáteli atd., ale nutnost získat pro své tělo vnitřně odměřenou dávku alkoholu. Po jejím dosažení nastane zklidnění jedince i zvolnění jeho konzumace. Je to jakýsi vrchol spokojenosti, který pak lze menšími dávkami udržovat poměrně dlouhou dobu, jež zpravidla uzavírá potřeba spánku.“ (Hosek, 1998, str. 10)

Profous (2011, str. 11) ve své knize tvrdí, že alkoholovou závislost můžeme také nazvat jako nemoc popírání či vylhávání. I okolí závislého trpí podobnou chorobou, kterou ovšem postupem času – na rozdíl od závislého – dokáže rozpoznat a pojmenovat.

To, že si osoby trpící závislostí většinou vůbec nepřipouštějí, že mají s drogou problém, nám dokládá i fakt, že jsou tyto osoby schopné svého jednání na určitý čas zcela zanechat. Dobu abstinence a samotný fakt, že abstinují, ovšem nevyužívají ke své nápravě a přehod-

nocování hodnot. Ba naopak, tímto počinem si o to více dokazují, že situaci mají pod kontrolou a že můžou dávku i čas strávený v abúzi zvyšovat.

Profous (2011, str. 26) ve své knize uvádí dva typy osob závislých na alkoholu, kteří se dle něj nejčastěji vyskytují na našem území, dle Jelinekova dělení. *Typ Gama* se projevuje svými zprvu jen občasnými, ale později i častějšími stavy opilosti. Poté ovšem abstinují úměrně velikosti průšvihu, kterého se v opilosti dopustili. Abstinování není doprovázeno negativními jevy a v tomto období někdy nesnesou ani pohled na láhev alkoholu. V době, kdy se k alkoholu vrací, se ze začátku velmi hlídají a snaží se pít bez „obtíží“, které okolí nejvíce vadí. To se ale nedaří dlouho. Cykly se opakují a četnost i míra selhání se zvyšuje, zároveň se zkracuje délka abstinčního období. To, co se dlouho tvářilo jako mrtvý brouk, najednou ožívá a stupňuje se. Oproti tomu, *Typ delta* nemá žádné viditelné znaky opilosti. Kontrolu v pití totiž – až na výjimky – perfektně zvládá. Neprodukuje tedy žádná selhání, která by ho vedla k abstinenci. Pokud by byla ovšem osoba postavena mimo možnost konzumovat alkohol, dostaví se silné abstinční příznaky. Jak je tedy zřejmé, delta závislost můžeme rozpoznat pouze, pokud dotyčný nemá dostatečný přísun alkoholu.

Jeden z našich největších odborníků na danou problematiku, doktor Nešpor (2000, str. 16), uvádí znaky závislosti následovně:

1. znak: silná touha nebo pocit puzení užívat látku (craving, blažení),
2. znak: potíže v sebeovládání,
3. znak: somatický odvykací stav,
4. znak: růst tolerance,
5. znak: zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů,
6. znak: pokračování v užívání přes jasný důkaz škodlivých následků.

2.2 Příčiny vzniku závislosti na alkoholu

Mezi příčiny možného vzniku závislosti na alkoholické nápoje všeobecně řadíme pestrou škálu faktorů a okolností.

Co se týče mladistvých, tak můžeme jmenovat zejména nudu, která je pro mladé lidi obrovským nepřítelem. Z toho důvodu řada z nich vyhledává stále častěji restaurační zařízení či party vrstevníků, kde se alkohol vyskytuje. Z toho vyplývá, že si na alkoholu pěstují návyk již v útlém věku a zvykají si na jeho všudypřítomnost. Není pro ně později, až na-

stanou v jejich životě vážné situace, žádný problém stáhnout ruku k alkoholu a řešit je jeho pomocí.

Pokud bychom se zaměřili pro změnu na dospělé jedince, kteří mají problémy se závislostí na alkoholu, můžeme u nich možný počáteční podnět pro vznik hledat v nejedné situaci. K alkoholu se mohli obrátit ve stresové situaci a zjistit, že alkohol všeobecně uvolňuje napětí a tím je mohl zmást a naoko jim pomoci. Jiná situace může být, když je jedinec zvyklý ze své nukleární rodiny na každodenní kontakt s alkoholem.

Vznik syndromu závislosti na alkoholu může vzniknout i díky genetice. To více popisuje Hosek (1998, str. 11) tak, že vliv se může uplatnit získáním somatické vnímavosti jedince, která je u různých jedinců odlišná. U alkoholismu se nedědí nemoc, ale predispozice, tedy náchylnost k němu. Alkohol podléhají především citlivější povahy, psychicky méně stálí a vnitřně nevyrovnaní jedinci.

„Mnozí odborníci se shodují v tom, že návyk a jeho vystupňovaná chorobná forma – závislost – vzniká a vyvíjí se na základě kombinace nejrůznějších faktorů. Návyk je výsledkem vzájemného působení vlivu drogy na osobnost v čase za přispění zpomalovacích či urychlovacích prvků ze strany společnosti a prostředí, životních podmínek a spouštěcích mechanismů. Společným a obecným prvkem při rozvoji návyku je opakování užití drogy, a tedy učení se prožívat život s drogou, s její pomocí a účastí.“ (Reisel, 1999, str. 18)

Profous (2011, str. 57) si pokládá zajímavou otázku: „Kde můžeme předpokládat riziko alkoholismu?“ a vzápětí odpovídá, že především u těch jedinců, kteří takzvaně „umějí pít“. Jsou to jedinci, kteří ač vypijí velké množství alkoholu, neopijí se. Mohou to mít buď geneticky dané, ale dali by se také přistihnout, že před příchodem do společnosti se někde „napili už v předstihu“, aby měli správnou „provozní teplotu“. I aby svou potřebou nadměrného pití nevzbudili pozornost a aby se neztrapnili.

Pokud se zaměříme na faktory ovlivňující vznik závislosti na alkoholu, tak zde bezpochyby zařadíme osobnost jedince – jeho návyky a hodnoty. S tím přímo souvisí prostředí, ve kterém jedinec tráví svůj volný čas, ale i kolektiv v práci či situace v rodině.

Důležitým faktorem může být také dostupnost alkoholu. V České republice je alkohol velmi rozšířený, navíc je levný a není žádný problém ho získat. Heller a Pecinová (et al., 1996, str. 12) navíc ještě uvádějí dva mechanismy, které jsou rozhodujícími prvky v dynamice vývoje závislosti. Jsou jimi *tolerance* a *kontrola*. Organismus reaguje typicky na určitou hladinu alkoholu v krvi. Při často se opakujícím příjmu alkoholu je k dosažení

určitého stavu potřeba stále větší množství. Tomuto jevu se říká *tolerance*. Oproti tomu je *kontrola*, což je schopnost kriticky a reálně vyhodnocovat situaci z hlediska potřeb a povinností. Tuto schopnost negativně ovlivňuje alkohol již při hladině 0,4 – 0,6 ‰ alkoholu v krvi.

Heller a Pecinová (et al., 1996, str. 40) se snaží popsat i základní motivy pro vznik závislosti:

- motivace fyzická – přání fyzického uspokojení, fyzické uvolnění, odstranění fyzických obtíží, touha získání více energie,
- motivace senzorická – přání stimulovat zrak, sluch, hmat, chuť, potřeba smyslově-sexuální stimulace, popřípadě i celková touha po posílení vnímání čidly,
- motivace emocionální – uvolnění od psychické bolesti, pokus řešit osobní komplikace, uvolnění od špatné nálady, snížení úzkosti, emocionální relaxace,
- motivace sociální – potřeba prosadit si sociální změny, identifikovat se s určitou subkulturou, unikat z obtížných až nesnesitelných podmínek prostředí.

Hlavní příčiny vzniku závislosti na alkoholické nápoje nelze ohraničit do žádných bodů, protože jsou vzájemně velmi provázány. Určitá úskalí ale spatřujeme v jejich dostupnosti, v jejich kladném vnímání společností a také v tom, že alkohol má celou řadu zdánlivě pozitivních vlastností jakými jsou kupříkladu ztráta zábran, lehčí navázání kontaktů a mírný jednorázový dopad na jedince, tedy kocovinu, která je v porovnání s takzvaným „dojezdem“ u ostatních drog jen „malé zlo“. Avšak dlouhodobý dopad závislosti na alkoholu je mohutný, podrobněji se jím budeme zabývat v další podkapitole.

2.3 Následky závislosti na alkoholu

Nadměrné užívání alkoholu vede k mnoha komplikacím v životě závislého jedince. Nejen, že si jedinec ničí zdraví nadměrným pitím (mnoho autorů udává, že téměř 70% závislých lidí trpí po přijetí k hospitalizaci nějakým tělesným postižením), svou závislostí také přetrhává vztahy v okruhu svých známých. Pro okolí se stává nepotřebným. Často ztrácí jedinec závislý na alkoholu také svou práci, a to nejen kvůli poklesu jeho výkonnosti, ale i proto, že se stává nezodpovědným a často do práce ani nedochází.

Co se týče rodiny, tak rodina jejich závislostí trpí nejvíce. Mnohdy to bývají lidé, kteří mají jedince rádi a o to více strádají, když jedinec má jediný cíl a jediného přítele – alkohol. Pomalu ale jistě dochází k destrukci partnerství, kterou popisuje Hosek (1998, str. 23):

„Destrukce partnerství z důvodu alkoholické závislosti jednoho z partnerů nebývá zpravidla dílem krátké doby. Naopak trvá velmi dlouho. Druhý z partnerů často jen přihlíží, jak se z pracovitého, pozorného, velkorysého a sympatického manžela postupně stává nespolehlivý, neupřímný a agresivní hrubián.“

Co se týče sociální situace jedince závislého na alkoholu, tak se samozřejmě oproti životu bez alkoholu rapidně zhoršuje. Alkohol si v životě jedince buduje silnou, kolikrát až dominantní pozici a je velmi složité tuto změnu vrátit zpět.

„Žije-li alkoholik ve společné domácnosti s průměrnou nebo podprůměrnou příjmovou hladinou, je nucen, i přes občasné spory a konflikty, respektovat jistá pravidla hospodaření a své výdaje na alkohol podřizovat potřebám rodinného rozpočtu. Tvoří-li však alkoholik samostatnou domácnost, je jeho způsob hospodaření zřetelně odlišný. V daném případě představují jeho výdaje za alkohol nejméně padesát procent veškerých výdajů. To ovšem znamená zásadní vliv na sociální situaci v oblasti bydlení, odívání a stravování, která je ve srovnání s průměrnou úrovní jiných domácností nesrovnatelně nižší. Výdaje na kulturu, sport, rekreaci a zábavu se rovnají téměř nule.“ (Hosek, 1998, str. 25)

Jak již bylo řečeno, závislost na alkoholu bezpochyby ničí zdraví. Orgánem, který je velmi zatížen, jsou bezesporu játra. V důsledku pravidelného užívání většího množství alkoholu se játra svrašťují a celkově devastují. Tomuto onemocnění se říká cirhóza jater. Dalším orgánem, který bývá ničen požíváním alkoholu, je mozek. Nadměrné pití alkoholu nenávratně ničí mozkové buňky a bere nám možnost používat náš řídicí orgán v potřebné míře. Neposlední částí lidského těla, které při závislosti na alkoholu trpí je trávicí ústrojí, které je namáháno od dutiny ústní až po samotný konečník. Přílišná porce alkoholu tělu také zabraňuje odebírat ze stravy vitamíny a minerály, látky tolik potřebné pro správné fungování celého těla.

Závislí na alkoholu nezdědka přicházejí do kontaktu také se zákonem. Jejich nemožnost být střízliví vede k tomu, že velmi často sedají za volant pod vlivem alkoholu, což není obvykle jen přestupek, ale trestný čin. Dále sem můžeme zařadit také krádeže v důsledku chybějících financí na alkohol.

Co se týče psychických komplikací při závislosti na alkoholu, tak jich v odborných knihách můžeme nalézt velké množství. Obecně je označujeme jako duševní poruchy způsobené užíváním psychoaktivních látek. Konkrétní poruchy popisuje například Svoboda, Češková, Kučerová (2006, str. 162): **Akutní intoxikace** vede k uvolnění, hovornosti a eu-

forii. Později také k agresivitě, podrážděnosti a zhoršenému úsudku. Intoxikace při 4 promile může způsobit i smrt. **Patologická intoxikace alkoholem** se projevuje extrémní vzrušeností, agresivitou s následným spánkem a úplnou amnézií na tuto epizodu. Dále se vyskytuje také **alkoholový odvykací stav**, při kterém jsou v popředí tělesné příznaky (třes, pocení, nauzea, bolesti hlavy, apod.). Často se přidruží kvalitativní porucha vědomí ve formě deliria. Další duševní porucha způsobená alkoholem je například **komorbidita**, v jejíž souvislosti se často mluví o škodlivém užívání alkoholu.

O tom, jak se závislí jedinci cítí, mluví Rotgers (1999, str. 20): „U mnoha lidí vrcholí nadměrné pití a užívání drog v intenzivních pocitech odcizení, izolace, prázdnoty a ztráty smyslu a účelu života. Morální hodnoty se mohou zkompromitovat nevypočitatelným chováním, nutkáními a motivacemi v intoxikaci. Nejistota a zmatek poznamenává s prohlubující se závislostí poznatky o sobě samém, přesvědčení o osobních cílech a způsobech jejich dosažení. Dá se říci, že alkoholici a jiní závislí jsou jako „lodě bez kormidelníka na rozbouřeném moři“. Mnoho alkoholiků popisuje hrozné pocity vnitřní prázdnoty a ztráty smyslu, které charakterizují období aktivního pití. Pocit zoufalství je častým důsledkem alkoholismu, ale také podnětem k dalšímu pití. Nic nemůže vnitřní prázdnotu alkoholiků a drogově závislých naplnit stejně jako alkohol a drogy.“

Hosek (1998, str. 35, 158) se vyjadřuje i k fyzickým úrazům osob závislých na alkoholu, a to následovně: „Ačkoliv se říká, že při opilém vždy asistuje štáb andělů strážných, pravdou je, že alkoholik je vystaven úrazům (v práci, za volantem, při normální chůzi apod.) mnohem častěji, než kdokoliv jiný.“

Celkově se tedy dá shrnout, že následky závislosti na alkoholu jsou popisovány jako ztráta cti, síly a možnosti žít normální, aktivní a šťastný život po boku lidí, kteří pro tyto osoby mají často největší cenu.

2.4 Léčba závislosti na alkoholu

Než se samotný jedinec závislý na alkoholu vůbec rozhodne léčit – pokud se vůbec rozhodne – musí u něj totiž nejdříve dojít k uznání samotné závislosti, protože pokud si je osoba naprosto jistá, že netrpí závislostí, přijde jí bezvýznamné o léčbě vůbec uvažovat. Pokud si tedy sám či za pomoci přátel a rodiny tento jedinec uvědomí, že mu jeho problém „přerostl přes hlavu“, má dvě možnosti. Jít se léčit do léčebny za pomoci odborníků, či zkusit takzvanou autoléčbu – což v našem smyslu znamená, že se sám, díky vlastnímu

sebeuvědomění a vnitřní síle vzchopí, a začne abstinovat bez pomoci profesionálů. Tato vlastní léčba se i laikovi musí jevit jako efektivní, protože jedinec prokázal svou touhu po změně a věří si. Důvěra v sebe sama a hlavně v to, že to on sám zvládne je v tomto případě nepostradatelná. Tutéž odvalu a touhu musí najít ovšem i člověk, který se rozhodne absolvovat ústavní léčení, jelikož účast na odvykací kúře musí mít pro závislého jedince smysl. V mnoha případech dochází k přijmutí závislosti až při léčbě.

O pochopení návyku u sebe sama mluví i Göhlert a Kühn (2001, str. 115) jako o získání nadhledů a souvislostí, následkem kterých se může pacient cítit stále méně jako ubohá oběť alkoholu. Při terapii v případě odborné pomoci by se pak nemělo zůstat jen u hledání a zpracovávání chyb a slabostí pacienta, nýbrž by se měly hledat zdroje, schopnosti závislého, které jsou domněle zapomenuty. Na nich pacient může znovu budovat svůj život. Závislí ještě před vypuknutím závislosti jistě zažili úspěchy a šťastné chvíle i bez alkoholu. Toto chování se v terapii poté systematicky vyhledává a propracovává. Terapeut je nyní pouze jako trenér života. Hlavní práci, tedy samotný trénink vykonává pacient sám.

O tom, že motivace podporuje proces léčby, hovoří i Rotgers (1999, str. 45), a to zejména v případě, kdy je pacient ochoten následovat doporučení facilitátora. Avšak někteří pacienti, i když vyjádří přání přestat pít, nejsou ochotni podnikat kroky, které léčba striktně vyžaduje.

Závislý jedinec má možnost využít ústavní péči, jejíž fungování popisuje Heller, Pecinovská (et al., 1996, str. 85) jako ústavní lůžka v protialkoholních odděleních, která pracují s komplexním léčebným programem, s komunitou a především s nadšeným a angažovaným personálem. Zde má léčba svou účinnost a natolik výrazné výsledky, že jsou pacienti ochotni a dodržet i dlouhodobou bezalkoholovou dietu – abstinenci.

Heller, Pecinovská (et al., 1996, str. 87) dále zmiňují také terapie, které se používají v komplexním léčebném programu. Jednou z nich je takzvaná *averzivní terapie*, o které se vyjadřují následovně: „Je vypracována celá řada postupů averzivní terapie, jejímž cílem je redukce, někdy až eliminace nutkání k napití alkoholu. Averse se vytváří na základě podmíněného reflexu založeného na spojení podstatných charakteristik alkoholu s následnou nevolností, zvracením či jinými nepříjemnými pocity. K vyvolání těchto nepříjemných pocitů se používají medikamentózní prostředky, elektrické stimuly, hypnotické instrukce, autosugesce a popřípadě další metody.“ Další léčebnou metodou je *senzibilizující terapie*: „Další možnost ovlivnění vztahu k alkoholu je senzibilizující terapie, kte-

rou se snažíme o změnu v reaktivitě organismu na alkohol. Senzibilizace dosahujeme medikamentózně a nejrozšířenějším prostředkem je disulfiram (Antabus).“

Celá léčba závislosti na alkoholu se tedy skládá ze samotné motivace závislého, vyhledání si nejlepší cesty pro nápravu a poté pevné vůle v abstinování. Léčený si opět musí najít své místo ve „střízlivém světě“. Pokud ovšem jedinec vyléčený ze závislosti na alkoholu poruší trvalou a neúprosnou abstinenci, roztočí se opět tentýž kolotoč. Roztáčí se, ale mnohem rychleji a poté je další pokus o léčbu již velmi obtížný.

3 ZÁVISLOST NA ALKOHOLU U RODIČŮ S DĚTMI

Pokud jedinec se závislostí na alkoholu žije v rodinném soužití a vychovává dítě či více potomků, vzniká zde velmi nebezpečná situace, jejíž možné následky neumí většinou závislí jedinci odhalit, střízlivý partner odhadnout a dítě ovlivnit.

Pokud bychom chtěli konkrétně hovořit o tom, jaké důsledky má jednání závislého na rodinu, tak o tomto pojednává ve své knize Heller (1996, str. 77) následovně: „Pokud hovoříme o důsledcích, které způsobuje závislost na návykových látkách v rodině, představujeme si jako oběti závislosti rodičů především děti. Menší následky připisujeme závislosti otce a větší závislosti matky. Závislost však přináší více obětí a v podstatě destruuje celý rodinný systém i jeho jednotlivé členy. Od tohoto faktu se pak odvíjí i destrukce společenských struktur a celých populací.“ Jedním dechem Heller (1996, str. 77) dodává, že závislost jednoho z členů rodiny na alkoholu se výrazně promítá do života ostatních členů. Postupně „onemocní“ celá rodina. Alkohol negativně ovlivňuje dění v rodině, i když je jedinec střízlivý. Z tohoto tvrzení můžeme odvodit, jak těžko je slučitelný rodič závislý na alkoholu a správné fungování základních rodinných funkcí.

Velmi také záleží na tom, zda trpí závislostí na alkoholu manžel nebo manželka. Pokud pijí ženy, je větší riziko úplného rozpadu rodiny, jelikož ženy jsou v naší kultuře tradičně ty, které vychovávají děti a muži zpravidla s takovými ženami žít nechtějí. Pro dítě je to velmi obtížné, když vidí člověka, který mu od narození vtiskoval lásku a který dítěti byl oporou, jak se postupně mění a propadá závislosti.

Pokud ovšem pije muž, situace se obrací. Mnoho manželek, jejichž partneři užívají alkohol, tento nešvar trpí. Za tímto faktem můžeme hledat příčinu například v tom, že žena je v mnoha případech na muži finančně a citově více závislá než je tomu obráceně. Dalším faktorem může být to, že žena nechce rozbít rodinu a chce vychovávat společné dítě s partnerem i za cenu jeho závislosti na alkoholu. Nechce dítěti sebrat otce, který pro dítě má představovat mužský a otcovský vzor. Má pocit, že stále má sílu manžela přivést na pravou cestu a často je i svazována pocitem, že bez ní by partner alkoholovému démonu propadl úplně. Zde by ovšem mělo platit, že by měl být partner závislého schopný objektivně vycítit, kdy už je překročena hranice únosných mezí a kdy by bylo lepší dítě od jedince závislého na alkoholu odtrhnout i za cenu ztráty jednoho rodiče.

Nešpor (2001, str. 56) uvádí, že pokud ovšem závislý jedinec přestane pít, existují hmatatelné doklady, že duševní i tělesné zdraví dětí vyrůstajících v takto znevýhodněné rodině se velmi zlepšuje.

Můžeme shrnout, že dítě, které vyrůstá v rodině, kde se vyskytuje závislost na alkoholu, má dětství neobyčejně ztíženo. Nejen, že vidí věci, které by vidět určitě nemělo, ale hlavně je velmi často opomíjena jeho primární potřeba „být dítětem“.

3.1 Vývoj dítěte v rodinách závislého na alkoholu

V této podkapitole se budeme již konkrétně zabývat samotným dítětem v rodině, kde se vyskytuje závislost a jeho vývojem v takto znevýhodněném prostředí.

Dítě v rodině, kde se vyskytuje závislost na alkoholu, je bezpochyby ohroženo ze všech stran těmi nejhoršími věcmi, které si můžeme představit. Ohroženo může být značným zanedbáváním v raném věku, kdy se mohou kvůli nezodpovědnosti rodičů špatně rozvinout některé základní lidské funkce.

Komplikace může nastat ale i mnohem dříve. Reisel (1999, str. 38) tvrdí, že nadměrné užívání alkoholu v těhotenství má neblahý vliv na vývoj samotného plodu v děloze. Alkohol může poškodit plod i natolik, že žena může potratit. Pokud žena nepotratí, narodí se s velkou pravděpodobností dítě s duševním nebo tělesným defektem.

Dítě v rodině, kde se vyskytuje jedinec závislý na alkoholu, tedy v rodině, která v mnoha případech vůbec nefunguje kvalitně, může být také zanedbáváno. Dítě nemá od rodičů dostatek jejich pozornosti a je na něj v některých případech až zcela zapomínáno. Rodiče se s ním například dostatečně nepřipravují do školy a dítě jejich nezájmem velmi trpí. Právě zhoršení prospěchu a celkového zájmu o školu je varovným ukazatelem pro učitele či asistenty pedagogů, kteří by měli zasáhnout. Také kvůli tomu, co zmiňuje i Hosek (1998, str. 24), a to že pokud v rodině dochází k otevřeným kontroverzím, které dítě již dokáže vnímat, neumí se s takovou situací samo srovnat. Dítě hádkami velmi trpí, stydí se za své rodiče a nepříznivě to poznamenává jeho duševní vývoj.

„Vedle mechanismu dědičného vlivu působí na vývoj dětí v rodinách, kde je alespoň jeden rodič závislý na alkoholu, i sociální faktory. Tyto děti jsou daleko více ohroženy ve zvládnání životních situací, v produktivitě a v dospělosti se častěji stávají závislými v důsledku porušení obranné funkce rodiny. Děti velmi obtížně snášejí nejasnost rodičovských rolí a vzniklé trvalé napětí v rodině. Stávají se úzkostnými a přebírají odpovědnost za selháva-

jícího rodiče. Přestávají si hrát a mají „dospělé starosti“, ztrácejí možnost prožít radost.“ (Heller, Pecinová, 1996, str. 81)

Rodiče, kteří si uvědomují svou závislost, by měli být na pozoru a sledovat pozorně chování svého dítěte. Nemusí nutně hrozit, že se dítě alkoholika stane také závislé na alkoholu, ale je velmi pravděpodobné, že bude oslabeno vůči jiným návykovým jednáním. Kupříkladu závislosti na internetu či hazardu.

Dalším faktem je i to, že si dítě, které vyrůstá v takto poznamenané rodině, přenáší negativní vzorce chování do vlastní rodiny, kterou později zakládá.

„Naše zodpovědnost či nezodpovědnost určuje kvalitu života dalších generací“ (Reisel, 1999, str. 39).

Bohužel závislost na alkoholu tedy neohrožuje jen rodiče, který závislosti propadl, ale i samotné dítě a jeho správný vývoj, který je nezbytný pro jeho další působení ve společnosti.

3.2 Typické charakteristiky dítěte s rodičem závislým na alkoholu

Problematika, kdy vyrůstá s rodičem závislým na alkoholu dítě, je podrobena zkoumáním mnoha odborníků. Snaží se je zařadit do různých skupin a hledat jejich společné znaky v chování a charakteristiky.

Podobnou cestou šla i Wegscheider-Cruse (1989, cit. podle Nešpor, Csémy, 2007), která rozdělila právě reakce dětí vyrůstajících v rodině se závislým na alkoholu do několika skupin, které si následně popíšeme:

1. „Rodinný hrdina“ je nejčastěji nejstarší sourozenec, který přebírá nároky za rodiče závislého na alkoholu. To ovšem přesahuje jeho možnosti a schopnosti. Později v dospělosti může takové dítě trpět pocitem méněcennosti, i když může být kolikrát po vnější stránce úspěšné. Při léčbě je potřeba takové dítě směřovat k záležitostem, které odpovídají jeho skutečnému věku.

2. „Rodinný manažer“ má velmi blízko k předešlému typu „rodinný hrdina“. Navíc bezděčně usnadňuje pití alkoholu u rodičů tím, že mírní jeho důsledky.

3. „Ztracené dítě“ bývá velmi často stažené a uzavřené do sebe. Velmi málo a obtížně komunikuje a utíká do svého fantazijního světa. Důležité u tohoto typu dětí je, aby se jim

věnovala pozornost a dostalo se jim potřebné vřelosti. Také je podstatné, aby se naučili oceňovat a žít ve skutečném světě.

4. „Klaun“ se snaží vyvolat veselí, díky kterému odvádí pozornost od skutečných problémů, které rodinu ohrožují. Díky smíchu se také snižuje riziko fyzické agrese, takže slouží jako efektivní obrana. Při léčbě je potřebné překonat návykový problém a „šaškování“ dále neposilovat. Měly by se hledat přiměřené způsoby, jak pomoci dítěti se projevit, jak posílit jeho zdravé sebevědomí.

5. „Černá ovce“ má tendenci na sebe upozorňovat zlobením a mírnou delikvencí. Díky tomu odvádí pozornost od problémů dospělých. I zde je, co se týče léčby primárním úkolem překonat návykové chování rodiče, neposilovat problémové chování, stanovit rozumné hranice a posilovat u dítěte sebevědomí.

3.3 Dospělé děti alkoholiků

Na předchozích stránkách jsme se seznámili s problematikou závislosti na alkoholu v rodině s dítětem, nyní je nezbytné se zaměřit na samotného dospělého jedince, který vyrůstal v takto znevýhodněné rodině.

Jak z názvu vyplývá, dospělé děti alkoholiků jsou děti, které jsou již dospělé a vyrostly v rodině, ve které se mezi rodiči vyskytovala závislost na alkoholu.

Lhali bychom, kdybychom se pokoušeli tvrdit, že takové dítě svým dětstvím není ovlivněno. Každé dítě, které figurovalo v takto znevýhodněné rodině, si z ní odnáší řadu zklamání, plno otázek a neukojených představ o klidném dětství. Je velmi důležité, jaká konkrétní situace v rodinách panovala, jak je dítě osobnostně silné a vyrovnané a jaké má životní hodnoty.

„Dospělé děti alkoholiků vyrůstají v podobných prostředích. Obsazení rolí může být různé, ale to, co probíhá v každé alkoholické domácnosti se vcelku moc neliší. Konkrétní události mohou být rozdílné, ale celkově je alkoholické domácí prostředí jedno jako druhé. Nevyřčené napětí a úzkost jsou všudypřítomné. Následky tohoto stavu se v konkrétních případech mohou různit, ale téměř vždy lze očekávat bolest a výčitky svědomí. Rozdíly existují spíše ve způsobu, jak jste na své prožitky reagoval, než v prožitcích samotných.“ (Woititzová, 1998, str. 27)

Děti závislých rodičů si nesou velké břímě, těžce si hledají přátele. Velmi dlouho trvá, než někomu začnou věřit, protože bývají velmi uzavřené a dokonce mají problém i komuniko-

vat se svým nejbližším okolím. O tom pojednává Ühlinger a Tschui (2009, str. 71), kteří říkají, že děti, které žijí v alkoholu znevýhodněné domácnosti, nebývají příliš mluvnické. Doma se naučily ve vlastním zájmu mlčet, aby neměly problém a své city uchovávaly pouze v sobě. Spontánně hovořit o svých pocitech mimo obydlí nechtějí, chtějí zachovat určitou dávku loajality vůči rodičům. Tyto děti žijí v neustálé nedůvěře a ve střehu, protože v jejich životě může přijít katastrofa každým dnem.

Woititzová (1998, str. 21) uvádí svou charakteristiku dospělých dětí alkoholiků:

1. Dospělé děti alkoholiků si nejsou jisty tím, jaké chování je normální
2. Dospělé děti alkoholiků mají těžkosti při dotahování úkolů do konce
3. Dospělé děti alkoholiků lžou v situacích, kdy by bylo lepší říci pravdu
4. Dospělé děti alkoholiků posuzují samy sebe bez slitování
5. Dospělé děti alkoholiků mají problém se bavit
6. Dospělé děti alkoholiků berou samy sebe velmi vážně
7. Dospělé děti alkoholiků mají problémy s důvěrnými vztahy
8. Dospělé děti alkoholiků reagují nepřiměřeně na změny, které nemohou ovlivnit
9. Dospělé děti alkoholiků neustále hledají a vyžadují pochvalu a ujištění
10. Dospělé děti alkoholiků obvykle cítí, že jsou jiné než ostatní
11. Dospělé děti alkoholiků jsou buď mimořádně nezodpovědné, nebo mimořádně zodpovědné
12. Dospělé děti alkoholiků jsou extrémně loajální, a to i tehdy, když vidí, že jejich loajalita je nezasloužená
13. Dospělé děti alkoholiků jsou impulzivní. Mají sklon nechat se vtáhnout do průběhu nějaké události, aniž by vážně uvažovaly o jiných alternativách chování nebo o možných důsledcích. Tato impulzivnost pak vede k vnitřnímu chaosu, k averzi vůči vlastní osobě a ke ztrátě kontroly nad svým prostředím. Kromě toho musí vynakládat velké úsilí, aby věci daly zase do pořádku.

Co se týče vzpomínek na dětství, které jsou bezesporu pro člověka velmi důležité, mohou mít například i tuto dvojí podobu. Dítě ze „zdravé rodiny“ často vzpomíná na společné dovolené u moře či na horách, krásné narozeninové oslavy plné smíchu a splněných přání. Dospělé děti alkoholiků mohou ovšem mít vzpomínky jiné. Šedé a zatažené. Při vzpomínkách se jim často zrychluje tep, tlačí slzy do očí, pomyslný mráz jim kreslí do zad mozaiku s otcovou podobiznou, který bezvládně leží na podlaze vedle vylité láhve. Při podobné vzpomínce mohou ucítit ten všudypřítomný odér, který je nasládlý lihovinami. Často se

jistě bojí i dalšího dne, bojí se i toho, který právě je. Co se stane, až se vzbudí. Zmlátí dítě zase? Budou po sobě s matkou házet zase věci? Budou muset zase utíkat k sousedům? Jen silná osobnost dokáže tyto prožité vzpomínky vytěsnit a mnohdy uměle přetlačit těmi pěknými. Dospělé dítě, které podobné situace zažilo, je ale nevytěsní úplně. Jsou nesmazatelně vepsány jako onen negativní vzorec chování, který je dle mnoha odborníků to vůbec nejnebezpečnější, co si z rodiny, kde se vyskytovala závislost, dítě odnáší.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Jako výzkumný problém jsem si zvolil vztahy dospělých dětí alkoholiků k závislému rodiči a k alkoholu. Zaměřil jsem se především na to, jak probandi vnímali a vnímají svůj vztah k závislému rodiči a k alkoholickým nápojům v době, kdy s takovým rodičem žili ve společné domácnosti a nyní, když již žijí samostatně. Chtěl jsem zachytit, co se v těchto vztazích změnilo právě kvůli časté přítomnosti alkoholu, jaké měly tyto změny konkrétní příčiny a následky.

Uvedené téma bakalářské práce jsem si vedle osobní zainteresovanosti vybral i z důvodu, že nejen kolem sebe spatřuji mnoho takto zasažených mladých dospělých, kteří ve svém dětství museli snášet společnou domácnost s člověkem závislým na alkoholu. Tito jedinci si z dětství nepřinášejí do produktivního věku pozitivní vzpomínky a mají v sobě často velké rozpory právě z dřívějších zážitků.

Podobným jedincům nebyla dána často možnost se ze svých negativních zážitků „vypovídat“, nebyl, kdo by jim efektivně poradil, jak se v mládí na tyto věci dívat a celkově nebyla ve společnosti možnost tyto jedince vyhledat a nabídnout jim nejen poradenství, ale i možnosti a cesty, jak se vyrovnat s daným problémem a jak ho popřípadě efektivně řešit.

4.1 Klíčové koncepty

Pro zdárné porozumění bakalářské práce je nutné si vymezit základní pojmy, tak jak jsou chápány právě v této práci. Je nezbytně nutné si tedy vymezit klíčová slova jako **vztah**, **dospělé dítě**, **rodič závislý na alkoholu** a **alkohol**.

Vztah je podle Hartla (1993, str. 236) působení mezi dvěma nebo více jevy, objekty či osobami.

Dospělé dítě můžeme definovat jako dítě, které vyrůstalo s rodiči ve společné domácnosti, ale v současné chvíli již žije samostatně a je zletilé.

Alkohol je nejčastěji užívaná psychoaktivní látka. Působí útlum a intoxikaci centrálního nervového systému. (Smolík, 2002, str. 127)

Rodič závislý na alkoholu je osoba, která pečuje o své děti, má k nim práva a povinnosti a je přitom závislá na alkoholu. O závislosti na alkoholu mluví Profous (2011, str. 16), který tvrdí, že o závislost jde tehdy, jestliže požívání alkoholu má za příčinu dlouhodobý

a vlastními silami neřešitelný problém v rodině nebo problémy pracovní, zdravotní, a společenské – až po konflikty se samotným zákonem.

5 POJETÍ VÝZKUMU

K vypracování mé bakalářské práce jsem si zvolil kvalitativní pojetí výzkumu.

Díky tomuto pojetí výzkumu jsem se mohl do daného problému ponořit mnohem hlouběji, než by tomu bylo u kvantitativního pojetí výzkumu. Vzhledem k citlivosti tématu mě zajímal nejen samotný obsah klientova výkladu, ale i jeho forma. Forma, kterou mi proband informace poskytoval. Seběmenší uhnutí pohledu, odkašlání, zamyšlení. Často se i těmto maličkostem dal přiložit význam. Takto zpracovávat data by pomocí kvantitativního pojetí výzkumu nebylo dost dobře možné.

5.1 Výzkumné otázky

Pro výzkum jsem si ve své bakalářské práci zvolil tyto otázky.

1. Jaké má dospělé dítě vztah k rodiči závislému na alkohol nyní?
2. Jaké mělo dospělé dítě vztah k rodiči závislému na alkohol dříve?
3. Jaký vztah mělo dospělé dítě k alkoholu dříve?
4. Jaký vztah má dospělé dítě k alkoholu nyní?

V mém výzkumu nelze přesně určit jaká otázka je hlavní a jaké je vedlejší. Všechny otázky mapují určitou část probandovy výpovědi a jsou stejně důležité.

5.2 Výzkumné cíle

Cílem celého výzkumu mé bakalářské práce je poodkrýt systém vztahů, který panoval v rodině, kde se vyskytovala závislost na alkoholických nápojích. Zajímal mě probandův měnící se vztah k rodiči, který byl závislý na alkoholu a také měnící se vztah k alkoholu.

Cíle výzkumu jsou tedy následující:

1. zjistit, jaké měl proband vztahy se závislým rodičem v době jejich společného soužití,
2. prozkoumat, jaký pěstoval proband vztah k alkoholu v době společného soužití s rodičem závislým na alkoholu,
3. zjistit, jaký má proband vztah k alkoholu v současnosti,
4. zmapovat, jaké má proband vztahy s rodičem závislým na alkoholu v současné době.

Obecně se tedy dá říct, že cílem výzkumu je zachytit vliv alkoholové závislosti jednoho z rodičů na proměně vztahové roviny u dospělého dítěte.

5.3 Výzkumný soubor

Pro můj kvalitativní výzkum jsem si zvolil záměrný výběr výzkumného souboru. Záměrný výběr byl uskutečněn z důvodu, že probandi museli splnit určitá kritéria:

1. Proband musel vyrůstat v rodině s rodičem závislým na alkoholu,
2. Proband v době rozhovoru musel mít mezi 21-30 lety,
3. Proband v současnosti bydlí již bez rodičů,
4. Rodina, ve které proband vyrůstal, musela být úplná.

Volba probandů byla z okruhu mých známých ze základní a střední školy, z přilehlého sousedství v bývalém bydlišti v panelovém sídlišti a z okruhu známých mých rodičů, se kterými jsem se měl možnost setkat a seznámit na společenských akcích a společných dovolených. Zde je třeba si uvědomit, že získání probandů k takovému tématu takzvaně na ulici – je téměř nemožné. Proto byl zvolen právě okruh mých známých. Ani zde nebylo jednoduché probandy namotivovat, aby mi poskytli oficiální rozhovor na nahrávací zařízení. Musela jim být přislíbena naprostá anonymita.

5.4 Technika sběru dat

Jako techniku sběru dat jsem si pro účely mé bakalářské práce zvolil narativní rozhovor.

Narativní rozhovor je druh nestrukturovaného rozhovoru, ve kterém má proband dostatečný prostor vyprávět „svůj příběh“. Důvodem ke zvolení právě narativního rozhovoru byl fakt, že oproti jiným formám rozhovoru, narativní rozhovor není vymezen velkým množstvím otázek a přenechává prostor tazateli se zastavit, popřípadě doptat u stěžejních oblastí „příběhu“, které proband sám a hlavně nenuceně sdělí. Také tato forma nucučně neotevívá určitá témata, proband nám je otevře nenuceně sám a sdělí nám z nich to, co je pro něj nejdůležitější. U narativního rozhovoru platí pravidlo, že tazatel by měl co možná nejméně zasahovat do vyprávění probanda.

5.5 Postupy výzkumného šetření

Při postupu výzkumného šetření jsem zmapoval osoby ve svém okolí, o kterých jsem již z minulosti věděl, že v jejich rodině se vyskytuje závislost na alkoholu. Tyto osoby jsem si

sepsal na papír a začal je porovnávat s předem stanovenými kritérii. Z těch, kteří vyhovovali, mi zbylo právě pět vybraných.

Tyto osoby jsem oslovil pomocí mobilního telefonu nebo e-mailu a postupně je informoval o mé bakalářské práci a požádal je o spolupráci. Ubezpečil jsem je také o anonymitě a diskrétnosti, kterou zachovám.

S každým probandem jsem rozhovor provedl po vzájemné domluvě u mě doma. Rozhovor byl prováděn v době, kdy v domě nebyl kromě nás dvou nikdo přítomen. Konkrétním místem byla zimní zahrada, která působí prostorně a poskytuje uklidňující výhled do zahrady.

Každému probandovi jsem nabídl pití a drobné občerstvení. Na rozhovor jsem nespěchal, první chvíle jsem věnoval společnému neutrálnímu hovoru, nejčastěji na téma práce, studium, sport a politika. Tento okamžik již lze považovat za součást rozhovoru, jelikož „rozbíjel“ napjatou atmosféru a uvolňoval probanda. V této debatě jsem s probandem pokračoval tak dlouho, dokud jsem neuznal za vhodné přesunout řeč směrem k samotnému výzkumnému rozhovoru. Obecně tato fáze trvala okolo dvaceti minut. Ke konci těchto témat jsem již hovor směřoval na téma mého studia a závěrečné práce. Snažil jsem se probanda relativně podrobně seznámit s obsahem a účelem mé práce. Postupně jsme přišli i na téma samotného narativního rozhovoru. Probandovi jsem poté znovu sdělil, že jeho jméno bude nahrazeno jiným – smyšleným. Také jsem ho opět seznámil s tím, že k zachycení rozhovoru použiji nahrávací zařízení. Po jeho souhlasu jsem zařízení zapnul a znovu se ho zeptal, zda s nahráváním souhlasí. Bohužel jsem v této chvíli ucítil značně napjatou atmosféru. Ač proband byl známý člověk, byla zde patrná přítomnost právě nahrávacího zařízení, které celý rozhovor do značné míry ovlivňovalo. I přes tuto skutečnost jsme společně přešli k nenásilnému vyprávění vzpomínek a současných postojů, u kterých jsem nejen pozorně poslouchal a podporoval probanda k vyprávění, ale také jsem si všímal jeho neverbální komunikace, která také mnohé naznačovala a odkrývala.

Poté, co samotné vyprávění skončilo, a já měl dojem, že se proband všech oblastí dotknul v přiměřené míře, jsem mu poděkoval za jeho čas a ochotu a vypnul nahrávací zařízení.

Následně jsem v nejbližší době přistoupil k takzvané transkripci, což je přepis rozhovoru do psané podoby.

5.6 Analytické techniky

Jako analytická technika byla zvolena narativní analýza. A to z důvodu, že je to metoda uzpůsobená právě pro narativní rozhovory. V tomto druhu analýzy nalézám také dostatečný „manipulační prostor“, díky kterému si mohu analýzu vhodně přizpůsobit přímo pro můj konkrétní případ. Analýza mi poskytuje vystihnout všechny předem stanovené oblasti výzkumu. Samotná analýza nekončí současným zjištěním, ale snaží se zachytit také budoucnost, která je i v případě této problematiky velmi důležitá.

6 ANALÝZA ROZHovorŮ

Samotná analýza získaných rozhovorů tvoří podstatnou část mé bakalářské práce. Položil jsem si při ní vedle sebe všechny přepsané rozhovory a očísloval si je. Tímto krokem jsem si stanovil neměnné pořadí, ve kterém si budu rozhovory při zpracování brát do ruky a hledat v nich vzájemné souvislosti, jednotlivé rysy nebo události.

Všechny rozhovory jsem si přečetl několikrát, včetně mých poznámek k samotným rozhovorům. Dopsání poznámek byla zásadní činnost, jelikož mi pomohly zpětně se do rozhovorů „vrátit“ a vnímat často i skryté skutečnosti. Opakované čtení rozhovorů byla nezbytná činnost, jelikož jsem se při samotné analýze potřeboval v konkrétních rozhovorech rychle a přesně orientovat.

Samotnou analýzu rozhovorů jsem pojal jako převyprávění probandových osobních příběhů do osnovy, kterou jsem si stanovil a která zahrnuje tři základní úrovně vyprávění:

- Úroveň tematická – „**Jak to bylo**“
- Úroveň analyzující vzájemné vztahy – „**Takový nebudu**“
- Úroveň analyzující současnou úroveň vztahů – „**Takové to je**“

Na konci každé úrovně je sumarizující podkapitola, která shrnuje dosavadní části příběhu jednotlivých probandů dohromady.

Poté byla uvedena takzvaná **superanalýza**, která měla za cíl vytvořit jádrový příběh ze všech pěti příběhů.

6.1 Jak to bylo

Tato část analýzy se zaměřuje na období, kdy si proband začíná uvědomovat nadměrné požívání alkoholu jeho rodičem. Od prvních vzpomínek na odlišnost ve fungování rodiny přes popis událostí, které probandovi utkvěly v paměti a ve kterých často identifikuje základní problém. V každé podkapitole uvedu konkrétní přepis části rozhovoru s jednotlivými probandy. K jednotlivým přepisům doplním vlastní „převyprávění“ rozhovoru a dalších okolností.

6.1.1 Jak to bylo - Tomáš

T: „ *A jaký byl tvůj vztah k otci za dobu vaší společné domácnosti.* “

P: „S taťkou jsme ve společné domácnosti žili celých tuším dvacet let. Začátek našeho v uvozovkách vztahu si už vlastně ani nepamatuju, protože je to přes 20 let a byl jsem tehdy dost malý. Registroval jsem nějakého člověka, který žije po boku mé matky, co asi jiného si dítě v 6-ti letech může myslet... A říkalo se mu táta.“

T: „ Jo jasně.“

P: „ ...dejme tomu, že jsem někdy kolem puberty začal vnímat, že se někdy nechová úplně standardně, ale nějakým způsobem mě to z míry moc nevyvádělo, zpětně to hodnotím tak, že je to ta fáze alkoholismu, kdy jde člověk pořád nahoru, daří se a alkohol se pořád ještě nepije ze závislosti. To znamená – alkoholová pyramida je někde v půli cesty...“

Tato ukázka nám poskytuje náhled na to, že proband nepoukázal v samotném začátku na žádný větší problém. „Registroval“ druhého rodiče zcela standardně.

Proband zde zmiňuje období kolem puberty, kdy již „začal vnímat“, že chování otce není zcela v pořádku. Naproti tomu je zde zmíněn otcův společenský a kariérní růst – takže jakási euforie. V další fázi proband velmi uvědoměle zmiňuje takzvanou alkoholovou pyramidu a odhaduje otcovu pozici zhruba v „půli cesty“. Z rozhovoru je také patrné, že otec je v této fázi společného soužití respektovaný a příkladný člověk pro své okolí. Vystupoval společensky a mile. Již zde ale proband zmiňuje otcovu temnou stránku, která se objevila ihned po vypití alkoholu. Hovoří zde o výhradním protěžování vlastní osoby, kdy neměl minimální zájem o své nejbližší a o jeho agresivitu, kterou proband přirovnal k agresivitě zvířete.

6.1.2 Jak to bylo – Jarek

T: „ ...a jaký jsi měl ty konkrétně vztah ke svému otci, když jsi s nimi bydlel?“

P: „Žádný vztah nebyl. Jako dřív, já nevím, co si pamatuju, to si semnou hrála máti nebo děda, fotr byl jenom takový křoví, víš jak... Neřešil se mnou školu, holky, sport, nic ... Se na mě prostě úplně vysral. Vysral se na nás na všechny. Zpětně ani nechápu, jak mu to mohlo být tak jedno. Dyť přece chtěl rodinu, chtěl děti, jinak by je neměl... mamu by si přece taky nebral, kdyby nechtěl. Když jsem někde třeba vyhrabal starý fotky, tak ti dva fakt vypadali docela šťastně. A když jsem se na to mamky ptal, tak se o tom ani náhodou nechtěla bavit no... Tipl bych, že to mělo rychlej průběh.“

T: „Rychlej?“

P: „No prostě, že to šlo u něj s tím chlastáním strašně rychle...“

Ukázka nám umožňuje nahlédnout do počáteční fáze rodinných vztahů. Proband zde zmiňuje totální nezájem ze strany otce vůči vlastní osobě, ale také vůči celé rodině. Použitá vulgarita v ukázce jasně poukazuje na to, že tento vztah nebyl opravdu téměř žádný. Zmiňuje se zde také „rychlý průběh“, který proband uvádí ve smyslu propuknutí nemoci u otce.

Z plného znění rozhovoru lze v náznaku vyčíst, že alespoň částečně nahrazoval otce děda, který se spolu s matkou podílel na výchově. Je zde zmíněno i to, že matka se snažila své dítě chránit tak, že ho brala stranou a samotné dítě s otcem dle vlastních slov nemělo příliš velký kontakt. Bylo to také z důvodu, že otec začal být již agresivní a nedařilo se mu najít řešení své závislosti.

V dalším průběhu rozhovoru zde proband popisuje, že se dříve otec dokázal chovat společensky například na oslavách a dovolených. Jak ovšem v zápětí dodává, bylo znát, že to v otci již tehdy „doutnalo“.

6.1.3 Jak to bylo - Bára

T: „ Dobrá, jaký tedy byl vztah s tatškou v době, když jste ještě bydleli spolu? “

P: „Můj tatka propadl alkoholovému potěšení až kolem svých 15-ti roků. Už od mala jsem měla blíž k tatškovi, budovali jsme si spolu, myslím, že moc hezký vztah. “

T: „Jo rozumím. “

P: Vztah byl založený spíš na kamarádství... Já si totiž myslím, že každá holka v době té puberty potřebuje mít u sebe tu v uvozovkách správnou osobu. A můj tatka byl opravdu skvělý. Považovala jsem ho za svůj vzor, protože v mládí byl velmi dobrým sportovcem a v dospělosti mu zůstala jeho cílevědomost, kterou jsem vždy tak obdivovala. “

T: „ Takže to byl kamarádský vztah? “

P: „Jo to byl, vycházeli jsme spolu opravdu skvěle. Jasně, že tam proběhly určité hádky, ale nic hrozného. Bylo to poklidné a hezké dětství. Tatškovi jsem mohla říct cokoliv. Se vším se mi snažil pomoci a velmi mě podporoval. Hlavně ve sportu. O to pro mě pak bylo horší, když jsem viděla, jak se mi tatka mění před očima. “

Konkrétní úryvek nám ukazuje, že v tomto případě začíná otcovo „alkoholové potěšení“ až kolem patnáctého roku života probanda. Do té doby žil otec život, ve kterém si nepomáhal výrazně alkoholem. Popisovaný vztah s otcem byl spíše ve stylu „kamarádství“,

což proband mimo jiné popisuje jako obrovskou výhodu. Vztah dále popisuje jako velmi „hezky“. Vše koresponduje s tím, že zde až do doby, kdy se rodina začala rozpadat, nebylo třeba alkohol zneužívat.

Jelikož je proband sportovně založený, velmi cenil „cílevědomost“ otce. V rozhovoru byla také zmíněna velká podpora ze strany otce nejen v oblasti sportu. Zklamání bylo o to větší, že se otec začal probandovi „měnit před očima“ a nedokázal využít právě tak ceněnou vlastnost jako byla cílevědomost. Alkohol otce postupně zcela pohltil, ač s ním začal teprve v důsledku probíhajících problémů v rodině a samotný problém vygradoval až v době těsně po rozvodu.

6.1.4 Jak to bylo – Ondra

T: „*Takže, pověz mi, jaký byl vztah s tatškou dříve?*“

P: „*No vztah týjo... Celé se to u nás točilo kolem alkoholu. Oslava střídala oslavu, pořád nějaké veselí. Pořád se někam jezdilo, chodilo... však to znáš. Ale to bylo v pohodě, to až pak...*“

T: „*Co se změnilo?*“

P: „*No, dost věci... On už to začal přehánět a chlastal nějakou dobu i v kuse. To už mátině dost vadilo teda no. Máti se mu snažila to říkat, když byl strážlivej, že to není dobrý... Ať s tím něco dělá... No jenomže on nic nedělal a začaly hádky... Aj před nama...*“

Tato ukázka rozhovoru nám poodkrývá skutečnost, že tato rodina byla velmi společenská a alkoholu holdovala. I přes výskyt alkoholu se zde u otce začalo projevovat to, že to „*přeháněl*“ a často nezvládal.

Po čase to vygradovalo do fáze, kdy alkoholové opojení bylo několikadenní, na což otce matka upozorňovala a připomínala mu, že situaci zřejmě nemá zcela pod kontrolou. Na druhou stranu byl otec přesvědčený, že k problému s alkoholem nedošlo a tuto skutečnost si nebyl schopen uvědomit. Když tedy v tuto dobu nenašel spřízněnou duši u matky a rodiny, uchyloval se údajně k mladším ženám, které obdivovaly jeho společenské chování a klasická „*lákadla*“ jako je motorka a podobně. Tato skutečnost měla zcela logické důsledky a to ty, že manželka nebyla s tímto chováním spokojená a velmi „*těžce to nesla*“. Mladší ženy po chvíli odhalily otcovu neúměrnou slabost pro alkohol a otec se k rodině opakovaně s omluvou vracel. Proband zde uvádí, že nebyl schopen otcí jeho jednání odpustit. Manželka pro něj ovšem měla pochopitelně slabost a byla schopná ho přijmout zpět.

Jakmile se ovšem celý příběh po několikáté zopakoval, přestala mu toto chování matka tolerovat a požádala o rozvod.

6.1.5 Jak to bylo – Kuba

T: „*No a jaký byl vlastně vztah k taťkovi? Jakej jste měli vztah, když jste ještě žili spolu ve společné domácnosti?*“

P: „*Jaký vztah... Tak on byl hodně taková autoritativní osobnost. Dominantní osobnost to byla. Samotnej vztah ode mě k němu byl se značným respektem no. Ale jako v pohodě, když... když jako nepil nebo tak, dyl třeba nebo tak... tak byl v pohodě, takový normální člověk rozumíš mi.*“

T: „*Jo jasně, rozumím.*“

P: „*No jasně, jenomže když se napil nebo takhle, tak... nevím no... změnila se mu osobnost, jak kdyby byl cholerický, agresivní. Náladový i byl. Tak potom sme z něho měli... nechci říkat strach, ale takové nepříjemné pocity.*“

Proband během rozhovoru striktně rozdělil chování svého otce na dvě části. Chování ve střízlivosti a chování pod vlivem alkoholu. Pokud otec nepil, popisuje proband, že byl otec „*v pohodě*“. Že byl úplně běžným člověkem. Obrat ovšem nastal, jakmile rodič začal pít. Začal být „*cholerický*“. A s tím nastávalo i „*agresivní*“ jednání. Po požití alkoholu se údajně otci změnila osobnost. Proband uvedl, že když otec pil, měl z něj strach. Otcovu dominanci popsal i jako jeho základní charakteristiku, díky které vztah otec – syn, doprovázel značný a několikrát zmíněný respekt.

Jako možné příčiny pití uvedl proband otcovu náladovost a jeho momentální stav. Pokud měl problémy, měl k alkoholu blíže. Velkým otcovým stimulem k požívání alkoholu byli také kamarádi.

6.1.6 Jak to bylo – Shrnutí

Pokud bychom měli sumarizovat první kapitolu „*Jak to bylo*“, bylo možné si povšimnout řady relativně společných pasáží. Na druhou stranu se ve výpovědích probandů vyskytovaly často zásadní odlišnosti.

Společným znakem u probandů Tomáše, Báry, a Kuby bylo, že počáteční vzpomínky na dětství nebyly ovlivněny alkoholem nijak zásadně. Ondra zmiňuje, že v jeho rodině byl alkohol běžný, ale nebyl s ním zpočátku žádný problém. Tato situace se postupem času

začíná ovšem u všech probandů měnit. Změna nastává často v průběhu puberty. Postupem času alkohol u jednoho z rodičů přerůstá v nezvladatelný problém a ostatní členové rodiny ho začínají často vnímat jako možné ohrožení. Stále častěji se stávalo, že se po alkoholu u rodiče neobjevilo očekávané uvolnění, ale naopak, často i v důsledku pracovního stresu, se vyskytovalo nespolečenské chování a příznaky hrubosti a násilí vůči ostatním členům rodiny, zejména k matce.

Proband Jarek ve své výpovědi také uvádí, že negativní účinky a vůbec samotnou účast alkoholu v rodině velmi pociťoval již v útlém dětství. Otce oproti ostatním probandům popisuje doslovně jako křoví. Jarek byl jediný, kdo v rozhovoru zmiňuje nezáměrem otce o jeho osobu, již od útlého dětství. Tato vzpomínka lze být charakterizována také tak, že závislost na alkoholu u Jarkova otce byla již ve velmi pokročilém stádiu.

Pozoruhodné je také, jak se rodič dokázal po konzumaci alkoholu projevovat v okruhu rodiny. Zatímco otec Tomáše byl po konzumaci naprosto jiný, stejně tak jako otec Kuby, kupříkladu otec Ondry neslevoval ze svého společenského života a choval se relativně standardně.

6.2 Takový nebudu

Část „Takový nebudu“ je jakousi celkovou analýzou vztahů uvnitř rodiny. Tyto vztahy jsou velmi rozsáhlé a proto i úryvky u jednotlivých probandů budou poněkud obsáhlejší. V každé podkapitole uvedu konkrétní přepis části rozhovoru s jednotlivými probandy. K jednotlivým přepisům doplním vlastní „převyprávění“ rozhovoru a dalších okolností.

6.2.1 Takový nebudu – Tomáš

P: „... protěžoval mladšího brácha... ale on si to taky vyžral později, když jsem nebyl doma. Mě zmlátil kvůli blbým známám, rozbitému autu, mladistvé opilosti... ale že k tomu potřeboval alkohol... pokud chlastal, nebyl prostě dialog...“

T: „no týjo“

P: „...nějak jsem to neřešil, jel jsem si tak nějak po vlastní koleji. Jen jsem si všiml, že fáze nemoci se dost prodlužuje, narůstá ta agresivita a tak... Samozřejmě, že jsem to v tu dobu vnímal, štválo mě to vůči máti...“

T: „Hm, tomu rozumím...“

P: „*Další fáze pro mě nastala přechodem na výšku do Prahy... jsem se od toho víceméně odstříhl... Nezapomenu na to, kdy jsme už museli volat městskou policii, protože agrese ten večer byla již hraniční... No a já jsem byl první na raně... protože jsem zas za něco mohl.*“

T: „*... jaký jsi měl vztah k alkoholu ty, v době vašeho společného soužití?*“

P: „*Vztah bych charakterizoval jako vcelku pozitivní s doživotním učebnicovým příkladem... do toho člověk nesmí spadnout – může být sebechytřejší, ale tak jednoduchou věc jako je alkohol prostě nepřechčije... Tady se stírají ve vteřině rozdily jestli je někdo lopata nebo docent... Zážitky jsou to z 90% naprosto pozitivní... telecí léta, bych řekl že skončily někdy kolem 16 – 17. roku a tak nějak se alkohol stereotypně usadil do mého života... ovšem těch 10% negativních zkušeností s alkoholem, jak jsem zmínil: jednou klasicky v pátek... mě nenapadlo nic lepšího, než vzít našim auto... Životní milník...“*

T: „*To věřím.*“

P: „*Dále je asi důležité zmínit mé kamarády v těchto letech – velká výhoda pro mě byla, že byli oba o 7 let starší... Tím si myslím, že jsem v určitém směru dospěl a i to mi pomohlo chápat otce a celou problematiku alkoholu... Ještě bych podotkl, že i přes všechny t večírky, karamboly, holky, jsem celkem dost úspěšně sportoval. Dodnes nechápu, jak jsem to dokázal... asi pevná vůle. Pevná vůle, kterou jsem si pěstoval i ve smyslu, že nikdy nedopadnu jako otec...“*

Proband zmiňuje v této fázi rozhovoru fakt, že otec „*protěžoval*“ mladšího bratra. Tato skutečnost mohla být zapříčiněna tím, že se před ním otec styděl a chtěl mu to nějakým způsobem vynahradiť. Na druhou stranu proband uvádí jakýsi „*životní milník*“, kdy odcizil bez dovolení rodičů v nezletilosti a opilosti rodičům auto a rozbil ho při dopravní nehodě. I tato skutečnost mohla výrazně ovlivnit vztah probanda s otcem.

V pozdější době vyjadřuje také lítost nad vlastní matkou, že toto utrpení musí snášet. Proband zde zmiňuje, že si jel po své „*koleji*“, to můžeme přeložit tak, že věděl, že v rodině navždy žít nebude a v tu chvíli pouze potřeboval vydržet a setrvat v rodině po dobu, než se osamostatní.

Jakousi druhou částí této fáze vyprávění je probandovo studium vysoké školy v Praze. Díky tomuto studiu nebyl tak často doma a občasná návštěvy se daly dle jeho slov „*vydržet*“. Zmiňuje ovšem jednu, při které museli na otce volat společně s matkou městskou policii, aby zklidnili agresivitu otce. Proband v popisu uvádí, že v ten večer šlo celé rodině o život.

Otcova opilost byla údajně ten večer tak obrovská, že ubližoval a ničil vše, k čemu mu jeho malátný krok dovolil se přiblížit.

Proband svůj vztah k alkoholu popisuje velmi pozitivně, ačkoliv jak sám uvádí, měl „*doživotní učebnicový příklad*“. Svěřil se, že s alkoholem začal společně s kamarády někdy okolo 15. roku. Své zážitky po konzumaci rozdělil do dvou skupin. 90% zážitků popisuje jako euforii, dobrou náladu a podobně. A tu negativní, tedy 10% kam řadí právě rozbitý automobil a další excesy spojené s konzumací alkoholu.

6.2.2 Takový nebudu - Jarek

P: „...*Dyť nás tam normálně mlátil. A co má asi tak ségra jako dělat? Nebo máti? Sme se mu měli postavit?... Posilovat jsem totiž začal, abych ho zvládl, když si dovoval. Však to aj na ségru, to víš přece, jak za to fotek seděl... Toho debila vyhodili z práce. A to měl kurva práci...Dyž sem byl menší, tak patnáct možná... No možná i míň, tak si pamatuju, že s nama házel o postel, máti škrtil. No a ségru zamykal do pokoje jednoho. To bylo psycho. Chudák máti, ona je z toho taky už zdeformované si myslím.*“

T: „*No a jaký jsi měl tehdy v té společné domácnosti vztah k alkoholu ty?*“

P: „*Vztah k alkoholu? Žádnej... Bral jsem to jako překážku... Jenomže já se s ním o tom nikdy nebavil, než jsem tomu začal ňák rozumnět... Nedalo se s ním normálně bavit... Víš kolik v tom je cukru? A víš kolik bordelu? Však se podiv ted'kom na ten metyl. Chceš tak dopadnout?... Dyť pijou čím dál mladší... beztak aj fetujou... To spěje do pěkných sraček vole... Kdyby dělali něco smysluplného...Já sem rád za tu posilku*“

Tak jako v ukázce, tak ani v celém rozhovoru s Jarkem není možné definovat nějaký vážnější náznak vztahů v rodině.

Z ukázky je patrné, že otec Jarka konzumoval alkohol v rozsáhlém množství po celý den, jelikož nechodil do práce. I v důsledku každodenní konzumace docházelo k atakům ze strany otce na probanda, jeho matku a také sestru. V rozhovoru popisuje, jak agrese často vypadala. Dále zcela otevřeně hovoří o tom, že dcera čelila ze strany otce nejspíše i sexuálnímu obtěžování, které vyvrcholilo zatčením otce. Zde také popisuje, že se rodina neměla jak otci bránit. Proband si ovšem našel účinnou cestu, jak násilnému chování čelit. Postupem času začal chodit do posilovny, aby nabral svalovou hmotu a byl otci rovnocen-

ným protivníkem. V okolí posilovny si také našel kamarády, kteří vyhovují jeho požadavkům – „*nehulí se tam, nechlastá...*“

Proband popisuje v rozhovoru také finanční situaci rodiny, kdy po ztrátě práce otce, rodina žila pouze z příjmu matky. Projevuje zde také strach o matku v důsledku jejího každodenního kontaktu se závislým otcem.

Jarek v této fázi rozhovoru zaujímá zcela odmítavý vztah k alkoholu. I když nepopírá, že alkohol ochutnal. Již dříve alkohol viděl jako překážku a má alkohol spojený s negativním chováním otce.

6.2.3 Takový nebudu – Bára

P: „*Jak začal pít... Byla jsem ještě mladší... Viděla jsem tatku úplně opilého jen párkrát, a druhý den mi bylo vždycky trošku nepříjemně. On nedělal nějakou výraznou ostudu, všechno bylo v rámci nějakých únosných mezí, aspoň předtím. Nicméně taky si v opilosti dokázal rýpnout a zařvat. Tatku jsem neměla ráda, když pije, přišlo mi, že jsem ho ztrácela. Když pil, neměl o mě takový zájem a byl důležitější kolektiv. Kolikrát byl na mamku taky hnusný, ale za úplné blbosti. Jednou si mu třeba dovolila říct, že už to přehání a to potom bylo peklo. Odnosla to i mamčina babička, na tu se taky škaredě ohradil kolikrát. Na bráchu to on byl hodný, brácha byl taky mladší, před ním se dělalo, jakože nic. To já špatně nesla... Zvlášť když potom byla i ostuda. Říkala jsem si, že taková snad nebudu... Možná jsem to jednou i obřečela v nějakých 15-ti letech. Asi jsem byla na alkohol a jiné omamné látky trošku přecitlivější už od mala...*“

T: „*Takže celkově jsi alkohol vnímala jak?*“

P: „*Nebylo to pro mě důležitou součástí. Neměla jsem ho ráda. Asi mi i vadil...Zážitky mých vrstevníků z pátečních večerů jsem nebrala jako největší projev inteligence a vtipnosti... Asi jsem si i myslela, že by se mělo pít „s mírou“, aby člověk pořád věděl, co dělá...*“

V tomto případě probandův otec začal ve vyšší míře konzumovat alkohol až ve chvíli, kdy se štěpila rodina. Do té doby, jak sám proband říká „*viděla jsem tatku úplně opilého jen párkrát*“. Z toho lze vyvodit, že se sice alkohol v rodině vyskytoval, ale v relativně malém a zvládnutém množství.

Proband zde vyjadřuje svůj vztah k rodiči tak, že když rodič pil, tak ho proband doslova „*ztrácel*“, viděl v alkoholu tedy značnou překážku. Při pití alkoholu rodič dával mnohem větší přednost všeobecnému veselí, než své ženě a dětem. Pokud byl otec upozorněn man-

želkou, že konzumaci přehání, nastalo „peklo“. Otec se tomuto tvrzení bránil a myslel si, že vše zvládá.

Z výpovědi Báry vyplynulo, že se nenechala strhnout okolím a nekonzumovala alkohol před svou zletilostí.

Zajímavou skutečností zde bylo to, že otec se před mladším synem snažil vypadat standardně. Celá rodina se snažila dělat „jakože nic“. Mladší bratr probanda měl být alkoholovému řádění ušetřen.

Proband jako nadšený sportovec uvědoměle během rozhovoru uvedl, že alkohol je podle něj věc dospělých. Mladší lidé by podle něj neměli pít. A mělo by se s ním všeobecně začínat později. Proband také uvedl, že byl nejspíše „na alkohol a jiné omamné látky“ přecitlivělý, což můžeme dát za následek právě výskytu opilosti v rodině na straně jedné a vedení zdravého, příkladného a sportem proloženého života na straně druhé.

6.2.4 Takový nebudu – Ondra

P: „...no věděl jsem, že už to nebude dobré...Když byl zrovna doma, tak jsem ho bral , jakože tu je, ale nějak jsem se s ním nebavil. On mě nepotřeboval já ho sice jo... ale potom jsem si zvykl.“

T: „Aha, dobře.“

P: „... na tom byla nejhorší ta ostuda...“

T: „Dobře, no a jaký jsi měl vztah k alkoholu ty, když jste ještě bydleli spolu?“

P: „ No normální. Rodiče měli hospodu. Pomáhali jsme tam s bráchou... Máti je společenská, si klidně vypije, ale ovládá to... Cinkalo se panákama s každou návštěvou. Pilo se na dovolené, v zimě i v létě. Jenomže jak šel čas, tak máti byla po flámu pořád stejná a otec to začal nezvládat. Asi i kvůli starostem. Pil dost a pak už dělal i trapasy... Ostudu...“

T: „ Ostudu? Jakou?“

P: „No třeba jsme jeli od rodiny, vezli jsme babičku domů a on začal za jízdy ve městě blít z okna. Fakt velká paráda... Já jsem alkohol vyzkoušel pořádně asi jako všichni... na základce s děckama. Měl jsem to v pohodě kvůli té hospodě.“

Proband postupem času, když se otcovy nevěry opakovaly, věděl, že už to nikdy nebude rodinné soužití na úrovni. Naopak projevil v rozhovoru zmínky o ostudě spojené s otcovým chováním ve vztahu k jiným ženám. Proband dále ve vztahu k otci uvedl,

že potřeboval ve svém dětství podporu i z otcovy strany, ale že se mu nedostávala. Postupem času si na tuto nevýhodu ovšem zvykl.

Rodina probanda byla propojená s alkoholem mimo jiné kvůli vlastnictví hospody a následně i vinohradu. Matka probanda také alkohol konzumovala, ale sám proband uvedl, že ho uměla velmi dobře zvládat. Otec alkohol zvládal do určité chvíle také, nicméně přišel pozvolný zlom. V určitém období měl otec určité starosti a právě kvůli vzniklým obtížím přestal alkoholové opojení zvládat.

Postupem času se otcovi v alkoholovém opojení nevyhnuly ani „trapasy“. V ukázce je uvedena pasáž z rozhovoru, ve kterém je otec natolik opilý, že ani před rodinnými příslušníky situaci nezvládá a dělá „ostudu“.

Probandův vztah k alkoholu byl silně ovlivněn prostředím, ve kterém vyrůstal. Jelikož rodina vlastnila již zmíněnou hospodu, ve které on sám také vypomáhal, měl tudíž k alkoholu relativně blízko. V jeho experimentálních počátcích, kdy s vrstevníky alkohol ochutnával, to byl právě on, kdo alkohol zajišťoval a budoval si touto činností určitou pozici uvnitř skupiny.

6.2.5 Takový nebudu – Kuba

P: „...chlystal, když na mě měl podezření, že sem byl feťák. Tak to se musel značně posilnit, aby to semnou řešil... Ted'ka mě napadla jedna příhoda, která byla i medializovaná, ale to je jedno... On prostě sousedovi, kterej mu dal půjčku na kamion, aby mohl rozjet novou firmu a otec mu tu půjčku dlouhodobě nevracel. A když se potom ten sused víš, už potom ozval. Po nějaké době že by ty peníze chtěl prostě už zpátky, tak on se nasral, šel domů, opil se, sedl do toho kamionu a projel... projel tyvole sousedovým plotem a zaparkoval mu tím kamionem přímo na dvůr... Třeba když jsme byli na dovolené, na horách. Tak nevím, dejme tomu co možná druhý večer byl vždycky ožralý. Tak on byl na dovolené, on se chtěl bavit. Třeba až tak, že tam se všema něco rozebíral, na všechny byl nepřijemný. Všichni na něj byli nasraní... Vyšel kolikrát na chodbu a tam se válel po zemi. Kurva tam chodili normální lidi, prostě, cizí chápeš, ale mu to bylo v piči...“

T: „Hmm...“

P: „Tam byl průser ten, že s tatškou jsme se nikdo nechtěli bavit, když pil. Byla to taková daň. Ho to strašně sralo, ale byl schopnej tu daň zaplatit. Si pamatuju, že on byl spokojený, když pil. Nikoho nepotřeboval, byl jen on a chlast. Obrat přišel, když už pít nechtěl

a potřeboval ten lidský kontakt doma. Jenže mi mu ho nechtěli dát a proto i on často začal znova pít. Zpětně si myslím, že to byl začarovaný kruh.“

T: *„Když jste měli tu společnou domácnost... Jaký jsi ty měl k tomu alkoholu, k té láhvi vztah?“*

P: *„Záporný! Nelíbil se mi. Bral jsem to jako věc, kterou asi nebudu nikdy chtít otevřít. Kvůli tomu, že jsem měl přímý příklad, co to dělá před očima.“*

Úryvek nám ukazuje, že probandův otec nebyl schopen řešit nastalé životní situace bez alkoholu. Proband hovoří o tom, že když na něj měl otec podezření kvůli drogám, musel se dostatečně posilnit, aby byl schopen vůbec situaci řešit. Proband se dále svěřil o agresivním chování svého otce, kdy v důsledku nevrácené půjčky byl schopen poškodit majetek a ohrozit zdraví okolních lidí.

Proband velmi emotivně popisoval také společnou dovolenou na horách, kde se za otce styděl v důsledku jeho nadměrného pití alkoholu. Hovořil zde o otcově nezájmu k okolním lidem a o obrovské ostudě pro něj a pro jeho rodinu způsobenou otcovou opilostí.

Proband v této fázi rozhovoru také uvedl, že pokud otec začal pít, doma se s ním nikdo nebavil. V rozhovoru tomu říká „*daň*“ za jeho pití. Proband se dále svěřil, že ho velmi mrzelo, že tuto „*daň*“ je otec schopný zaplatit, jen proto, aby mohl pít alkohol. V tomto chování lze vidět ze strany probanda i okolní rodiny jakýsi obranný mechanismus vůči alkoholismu u otce. „*Obrat*“ nastal tehdy, kdy otec již pít nechtěl a chtěl žít spořádaný život. Rodina vůči němu byla ovšem později již tak zatvrzelá, že v tomto chování nepolevila. Podle probanda právě toto chování motivovalo otce pít znova a sám proband celou situaci popsal jako „*začarovaný kruh*“.

Proband dále popisuje svůj tehdejší vztah k samotnému alkoholu jako značně záporný. „*Nelíbil*“ se mu. Proband byl svědkem toho, jaké má alkohol účinky a v době společného soužití s otcem nikdy nepředpokládal, že by se ho mohl napít. Zdá se, že byl dostatečně odrazen právě změnou chování, ostudou a nastupující agresí.

6.2.6 Takový nebudu - Shrnutí

Pokud bych měl shrnout výpovědi probandů v této pasáži, nalézám zde, stejně jako v pasáži minulé, řadu podobných náznaků situací a vztahů, ale také určité odlišnosti ve výpovědích probandů.

Nejčastěji vyskytovaným společným slovem je pojem agrese. Agrese se nevyskytuje pouze u probanda Ondry, alespoň ne, v zásadní míře. U ostatních probandů, tedy u Tomáše, Jarka, Bány a Kuby byla agrese ve vyprávění zmíněná relativně často. U Tomáše nalézáme nárůst agrese velmi patrně. Hovoří zde dokonce o tak vystupňované agresi, že bylo zapotřebí zavolat policii, jelikož rodině šlo údajně o život. Podobně tomu bylo i v případě Jarka, kdy jeho otec, nejspíše v důsledku nakumulovaného napětí, fyzicky ohrožoval ostatní členy rodiny a Jarkovu sestru dokonce nejspíše sexuálně obtěžoval. U Bány již v této době také propukla agrese, nicméně o poznání menší, než u ostatních probandů. Zde se jednalo pouze o nevhodné chování.

Jiné to není ani u Kuby, jehož otec řešil pod vlivem alkoholu zvlášť závažným způsobem vzniklý problém. U jediného se agrese otce pod vlivem alkoholu projevuje uvnitř rodiny, ale i navenek, k sousedovi.

Tady je žádoucí podotknout, že s agresí byla často spojena u probandů také ostuda, kterou trpěli probandi a jejich rodiny. Často se styděli za nevhodné chování opilého rodiče.

U Tomáše, Jarka a Ondry se projevila také starost o matku. V rozhovorech uvedli, že jim své matky bylo velmi líto.

Negativní vztah k alkoholu v počáteční době společného soužití pociťují všichni probandi mimo Ondry, pro kterého je alkohol v rodině natolik běžná záležitost, že nejspíše nedokáže rozlišit, že právě jeho výskyt je ono „zlo“. Až extrémně negativní vztah k alkoholu v sobě chovali Jarek s Bárrou. Zatímco Jarek tento vztah měl v důsledku „non-stop“ pití svého otce, Bára tento vztah měla nejspíše v důsledku jejího aktivního sportovního života. Bára v této souvislosti uvedla, že sama cítí přecitlivělost na drogy, což se zde ukazuje.

V této době ovšem dochází u Kuby a Tomáše k „otupění“ negativního vztahu k alkoholu a začínají ho hojně zneužívat.

6.3 Takové to je

V kapitole „takové to je“ se zaměřuji na současný stav rodiny. Do úryvků jsou vybrány pasáže, kde probandi popisují současnou situaci rodiny a vztahy napříč rodinou. V této části rozhovoru často naznačují probandi vedle současného stavu také náznaky blízké budoucnosti, které jsou pro můj výzkum velmi podstatné k tomu, abych byl schopen „doskládat celkovou mozaiku daných příběhů“.

V každé podkapitole opět uvedu konkrétní přepis části rozhovoru s jednotlivými probandy. K jednotlivým přepisům doplním vlastní „převyprávění“ rozhovoru a dalších okolností.

6.3.1 Takové to je – Tomáš

T: „...zkus popsat, jaký máš s taťkou vztah v současnosti?“

P: „Ale jo, tak nějak se ty vztahy v průběhu let normalizovaly, sám bych před pěti nebo deseti lety neřekl, že to nakonec tahle dopadne jak to je. Neříkám, že si skáče kolem krku, ale tak nějak to jde... Pracovní věci jsou dostatečně oddělené od soukromých... Jsem rád, že má pěkný vztah k mým dětem. Takový status quo mi vcelku vyhovuje...Jediné co mě dost vadí, tak že máti to musí pořád snášet, když zase začne...“

T: „... jaký pěstuješ vztah v alkoholu v současnosti?“

P: „On když člověk pracuje, má rodinu a stárne, už to nejde, tak jako dřív. Dnes už si víc vybírám akce, na které půjdu... Naučil jsem se pít kvalitní věci, takže ty rána nejsou tak hrozná..“

T: „Dobře.“

P: „Dopracoval jsem se k tomu, že když si manželka večer dává skleničku vína, tak já si v 90% případů nedám, prostě nemám chuť. Rád se napiju, ale jen když chci já a s kým chci.“

Proband uvádí, že jeho vztahy s otcem se v průběhu let „normalizovaly“, a jedním dechem dodává, že sám nepředpokládal, že by to takhle relativně dobře mohlo dopadnout. V tomto případě může být za zkvalitněním vztahů také fakt, že proband je v současné době zaměstnán v otcově firmě. V této souvislosti zmiňuje, že jejich pracovní a soukromé vztahy jsou „dostatečně“ odděleny, takže je proband spokojený.

Proband vypověděl, že je velmi potěšen otcovým vřelým vztahem k jeho dětem. V návaznosti na to ovšem vypověděl, že se bojí o svou matku, až to „zase začne“. Nejen tento zmíněný aspekt nám prozrazuje, že v současné době probandův otec úspěšně abstínuje. Avšak tato možná budoucí obava je z rozhovoru zcela patrná.

Tomáš zmiňuje, že ho těší abstinence otce a že pokud jeho odhodlání vydrží, bude celá rodina velmi šťastná a bude v sobě mít navzájem velkou podporu.

O současném vztahu k alkoholu proband mluví také velmi otevřeně. Zmiňuje zde fakt, že po založení rodiny zkrátka již není čas na „časté příležitostné pití“. Zmiňuje, že si důsledně vybírá „akce“, na které půjde a kde bude alkohol konzumovat.

6.3.2 Takové to je – Jarek

T: „*Jaký máte teď vztah s tatškou?*“

P: „*Furt stejný, on sere na mě, já seru na něj. Uvidíme, jestli pozná po tom půl roce kdo sem. A jestli si něco zkusí, tak uvidí...*“

T: „*Hmm...*“

P: „*Jaký vztah by s ním šlo mít, když podle mě ani neregistruje, že kolem něj žijou ňáci ostatní lidi. Po tom, co umřel děda, tak se mi zdá, že máti to ještě víc všechno doráží. Už nemá v ničem oporu. A otce nezajímá vlastní syn, natož vnuk... od ségry. Nic mu nedělá radost, jen chlast...*“

T: „*Aha, rozumím*“

P: „*Aspoň vím, co je chlast zač. Dělá z lidí trosky. Mám živej důkaz. Měli by ho zavřít někde do odmašťovny. Ale já myslím, že on už je nenapravitelnej. By bez toho svýho hnusu zdechl. Aj však počkej, on zdechne aj s ním.*“

Proband Jarek opakovaně v rozhovoru zmiňuje, že on vztah s otcem žádný nemá. Doslova vypovídá, že otec „sere na něj“ a proband na otce „sere“ také. Tuto vulgaritu lze přeložit jako zakořeněný negativní, místy až nepřátelský vztah mezi oběma jedinci.

Rozhovor kolem samotného alkoholu proband zcela po celý rozhovor odmítal. Tvrdil, že má „živej důkaz“, jaké následky alkohol má. A proto také převládá jeho výhradně odmítavý postoj k jakékoliv konzumaci alkoholu.

V průběhu rozhovoru proband uvádí, že jeho matka je po úmrtí dědy velmi oslabená. Sám Jarek o ní má strach a je rád, že se do rodiny opět stěhuje, aby situaci uklidnil.

Jarek vyhlídky do budoucna vidí jednoznačně. Stav otce se mu jeví jako nenapravitelný a konstatuje, že otec na následky rozsáhlé závislosti na alkoholu umře.

6.3.3 Takové to je – Bára

T: „*Jaký máte vztah s tatškou teď?*“

P: „*Ted' máme s tatškou dost špatný vztah, i když se pořád snažím mu pomoci a pochopit a tak...*“

T: „*Pochopit?*“

P: „*Tak proč začal tak pít... To, že se manželé rozejdou, přece nevyřeší takovým pitím. Akorát si ničí šance na další žití.*“

T: „*Zkus mi to přiblížit.*“

P: „*Je to tak, že člověk, ke kterému jsem mnoho let vzhlížela jako k tomu nejvyššímu, se během půl roku propadl na totální dno, což trochu zničilo ten ideál, co jsem měla... To je život, jenže já takové věci bohužel odpouštět neumím... a ani nechci.*“

T: „*Hmm, chápu.*“

P: „*Docela dost málo se vidáme... Mamka se mu snažila pomoci, až moc na to, že už má jinou rodinu, ale ani to nepomohlo.*“

T: „*A jaký vztah je k alkoholu v dnešních dnech?*“

P: „*... Asi nejsem z těch, co chodí každý týden na nějakou akci, i když aj tím jsem si prošla... A už ani nemyslím, že by na tom bylo něco špatného. Podle mě, je celkem fajn jít si posedět s lidma, trochu u toho popít a zažít srandu. Ale ke srandě se nepotřebují lidi opít do němoty.*“

Proband během rozhovoru uvedl, že hodnotí svůj vztah s otcem jako „špatný“. Na druhou stranu dodává, že se mu snažil pomoci a celkově více nahlédnout do toho, proč začal rodič pít. Tato činnost se probandovi ovšem nedaří a při rozhovorech s otcem se setkává pouze s litováním z jeho strany. Bára dále hovoří o tom, že zažila s otcem „trapné“ situace, které ale není schopná za žádnou cenu odpustit.

Bývalá manželka závislého otce se snažila také pomoci, ale taktéž bezvýsledně. Bára si myslí, že o pomoc nestojí a jako „otec zcela rezignoval“. I tak ovšem proband má „touhu“ otcí alespoň zavolat či navštívit, zde ale v rychlosti dodává, že si do budoucna myslí, že veškeré snahy o nápravu jsou zbytečné a že se z alkoholového opojení bude otec probouzet velmi těžce.

Proband svůj vztah k alkoholu postupem času změnil. Přiznává, že si rád zajde s přáteli popít ven, avšak dodává, že na tyto aktivity mnoho času nemá. Stále má ovšem na paměti, že na sebe musí dávat hlavně „pozor“. Bojí se ostudy ze vzniklých situací.

6.3.4 Takové to je – Ondra

T: „A jaký máš vztah s taťkou teď?“

P: „Tak on se nás snaží navštěvovat, když se nám narodilo to mimčo. Přece jenom je to jeho vnouček. My ho samozřejmě necháme, ale že bychom z toho byli nějak nadšení... Aspoň dojde i s mamkou, i když už spolu teda nežijou...“

T: „A jaký máte spolu vztah s taťkou?“

P: „...asi takový odtažitý. Já mám prostě pořád zažité, jak dělal tu ostudu, to bylo kolikrát hrozné. Já mu to neodpustím... Podle mě, on s nechce změnit, on chce být takový, jaké je. Mu to totiž vyhovuje. On si ostudu nepamatuje.“

T: „No a jaký máš vztah k alkoholu nyní?“

P: „...Určitě pozitivní! Né, já už tak moc nepiju... Ale teď není čas, mám kluka a nemám na to myšlenky a energii... Navíc pořád máme něk tu hospodu, tak všechny takové věci proběhnou vřdycky ve vší počestnosti tam. Až na to, že nám foťr někdy poblíje hajzl a roz-cáká dveře, ale to už jiné nebude.“

Proband v této části rozhovoru uvedl, že s otcem udržuje pravidelný kontakt, díky jeho návštěvám u probanda doma. Tím, že proband má již rodinu, dochází k návštěvě rozvedeného otce a matky společně, což probanda relativně těší. Proběhla zde ovšem údajně podmínka, aby otec rodinu nenavštěvoval, pokud bude opilý.

Ačkoliv, jak proband dále dodává, vztah je „odtažitý“. Ondra si velmi pamatuje ostudu, kterou otec dělal pod vlivem alkoholu a zdá se, že se za ni pořád stydí. Ačkoliv zmiňuje, že je mu jasné, že si otec ostudu nepamatuje. Proband popisuje otcovy vyhlídky do budoucna negativně. Dle něj se otec změnit „nechce“ Údajně mu tento stav naplno vyhovuje a stále si myslí, že má situaci zcela pod kontrolou.

Ondra svůj vztah k alkoholu v současné době popisuje velmi pozitivně, ačkoliv dodává, že po narození očekávaného dítěte již na „pití“ nemá tolik času.

6.3.5 Takové to je – Kuba

T: „No a jaký je váš vztah s taťkou teďka?“

P: „... žádný. Nemáme spolu vztah. Nemáme kontakt. Nevím o něm nic. On možná něco ví, ale já ne. My spolu nekomunikujeme. Nic o něm nevím a ani nechci. Takový vztah mi plně vyhovuje. Přestal se o nás zajímat. Všichni jsme rádi, že o něm nic nevíme. Já si myslím, že

on stále pije, tím že se mamka odstěhovala, ho to dorazilo a už mu zbyl jediný kamarád. On nám i dřív říkal, že on pít bude pořad, ať se s tím smíříme. Jestli nebude mít dřív úraz, tak ho stejně udělají lidi okolo kvůli prachům.“

T: *„Jaký vztah nyní pěstuješ k alkoholu?“*

P: *„No společenský. Piju jako všichni. Doba předhánění se, kdo toho vypije víc je pryč, tak teď tak po práci na pivo a tak. Celkem se změnil, fakt jsem si myslel, že pít nikdy nebudu... Ale nějak sem k tomu byl přinucený okolnostma. A ani mi to teď nevadí, myslím, že piju v rozumné míře.“*

Proband o svém vztahu k otci mluví velmi uzavřeně. Z rozhovoru šlo poznat, že jakékoliv vztahy jsou na bodu mrazu. Kapitola vztahy s otcem je uzavřená a výpověď tomu dává zcela za pravdu. V současné době nemá Kuba žádný kontakt se svým otcem. Nemá ho nikdo z jeho rodiny a mluví o tom nejlepším možným řešením.

Stopou po vyhlídce do budoucna je Kubovo konstatování, že se dle něj otec již nezmění. Údajně rodině již dříve říkal, že konzumovat alkohol bude, ať se s tímto faktem smíří. Dle probanda ho buďto dostihnou zdravotní problémy v důsledku nadměrné konzumace nebo finanční problémy.

Ve fázi, kdy byl s Kubou veden rozhovor kolem alkoholu v současné době, odpověděl, že samotný alkohol konzumuje, i když proti němu byl dříve zatvrzelý. Mluví o tom, že si u něj alkohol vybudoval relativně silnou pozici. Část viny klade okolní společnosti, ve které je konzumace zcela běžná.

6.3.6 Takové to je – Shrnutí

V těchto částech rozhovorů, které byly zaměřeny na současný stav vztahů a také na budoucí vyhlídky, nacházíme řadu podobných skutečností či naprosto odlišných faktů.

Vztah dospělého dítěte k rodiči závislému na alkohol se velmi zlepšil u Tomáše a částečně i u Ondry. V obou případech probandi popisují svůj současný vztah jako relativně dobrý. K této skutečnosti mohl přispět i fakt, že Tomáš s Ondrou mají jako jediní z probandů potomky, ke kterým závislý rodič pěstuje hezký vztah. Pravým opakem je Kuba společně s Jarkem, kteří vypověděli, že žádný vztah s otcem nemají. V případě Kuby je situace dokonce na „bodě mrazu“, jelikož s otcem nemá absolutně žádný kontakt. V pomyslném mezipatře mezi těmito skupinami stojí se svým vztahem Bára, u které je sice vztah špatný, ale není úplně „mrtvý“.

Co se týče vztahu probandů k alkoholu, jediný Jarek uvádí ve výpovědi, že jeho vztah je stále záporný. Jarek jako jediný z dotazovaných alkohol nekonzumuje vůbec. Na druhé straně tedy stojí Tomáš, Bára, Ondra i Kuba. Tito probandi alkohol v současnosti konzumují, ačkoliv každý trochu jinak. Zatímco Tomáš a Ondra uvádějí, že nemají nyní na alkohol již takový čas (právě v důsledku založení reprodukční rodiny), Kuba konzumuje alkohol pravidelně a relativně často a Bára sice alkohol konzumuje, ale velmi se při konzumaci hlídá a také časové hledisko ji nedovoluje požívat tak často, jak by si přála.

Ve výpovědích probandů nalézáme také jakési „odkazy na budoucnost“, které jsou velmi podstatné. Zde se nám probandi opět rozdělují na dvě skupiny. V první figuruje osamocený Tomáš, jehož otec v současné době abstínuje a který tvrdí, že pokud otec abstinenci zvládne, bude rodina spokojená. Ve druhé skupině účinkuje zbytek probandů, tedy Jarek, Bára, Ondra i Kuba. U těchto probandů se v této souvislosti vyskytují slova či slovní spojení jako – „nenapravitelný“, „snaha je zbytečná“, „on se měnit nechce a podobně“. Z toho vyplývá, že probandi se shodují v tom, že jejich otec bude ve zneužívání alkoholu pokračovat. Pokračovat často bude až do doby, dokud nenastanou vážné zdravotní, finanční či osobní následky.

6.4 Superanalýza – Takové to bývá

V této části analýzy se pokusím najít určitý jednotící příběh, zápletku, kterou spojím všechny mnou provedené rozhovory.

Počáteční vzpomínka dospělého dítěte, které vyrůstalo v rodině, kde byl rodič závislý na alkoholu, není překvapivě ve velké míře samotným alkoholem ovlivněna. Samotná změna ve vnímání nastává zpravidla v období začátku puberty. Vlastní poznání problému je pozvolné a postupné. Dítě získává k nadměrnému požívání alkoholu rodičem negativní vztah zejména kvůli dvěma silně emotivním momentům, prožívání pocitů studu a bezmoci za chování závislého rodiče v rámci rodiny, ale hlavně v širším okolí, které jej staví nezaslouženě do velice nezáviděníhodného postavení. Druhým momentem, které dítě velmi negativně vnímá je agresivita rodiče závislého na alkoholu, která se projevuje zejména uvnitř rodiny a jejímž terčem je nejčastěji matka, mnohdy ale i samotné dítě nebo další příslušníci rodiny. Agresivita se projevuje zejména v rovině psychické, často ale i fyzické. Prožívání pocitů ostudy a trapnosti a nepříjemné zážitky z agresivního chování závislého rodiče vede u dítěte k určitému vytváření vlastního postoje k problému. Je to jakési odhodlání nebo předsevzetí, že samo dítě se v dospělosti nebude takto chovat

k lidem ve svém okolí. Dobře si pamatuje na události, které na vlastní kůži v dětství tak bolestně prožívalo. Je odhodláno nedopustit hlavní příčinu, kterou je požívání alkoholu. V období dospívání si však i díky společenskému tlaku svých vrstevníků požívání alkoholu i včetně nadměrného pití vyzkouší. Nestává se úplným abstinentským, má však k alkoholu odtažitý vztah a určitý respekt, který je uložen v podvědomí a varuje ho před nadměrným pitím.

Navzdory ostudě a dalším negativním vzpomínkám nastává v okolí pozdní puberty radikální zlom ve vztahu k alkoholu. Do té doby nenáviděná látka se stává stále častěji hlavním zájmem dítěte.

Vztah s rodičem závislým na alkoholu v době jeho dospívání prochází také určitým vývojem. Od původní negace a odsouzení dochází v dospělosti zpravidla ke zmírnění jeho radikálně odsuzujících postojů.

Přesto však přetrvává rozhodnutí do budoucnosti v podobě odhodlání, že svému životnímu partnerovi a svým dětem takové zážitky nebude chtít připravit. Prvním důvodem může být poznání existenčních starostí nyní již dospělého dítěte a tedy i větší míra pochopení pro dřívější excesivní chování závislého rodiče. K tomu přispívají i vlastní zkušenosti z požívání alkoholu. Druhým důvodem může být skutečnost, že dříve silně závislý rodič v současné době svoji nemoc lépe zvládá, případně úplně abstinuje. Třetím důvodem je narození další generace dětí, ke kterým si i závislý rodič hledá svůj vztah a pokouší se jevit vnoučatům a jeho rodičům v co nejlepším světle.

7 INTERPRETACE DAT

Po analýze dat pomocí narativní analýzy následuje završující kapitola a to samotné interpretování dat. V této kapitole popíši zjištěná fakta, díky kterým se pokusím odhalit možná úskalí této problematiky.

Pokud sumarizuji získaná data z narativních rozhovorů, můžu konstatovat, že až na dva probandy, v jejichž rodinách byl výskyt alkoholu častý, nebyly počáteční vzpomínky na dětství zásadně ovlivněny alkoholem. Později ovšem také ostatní probandi alkohol vnímají, děje se tomu v době puberty. Že se tomu děje právě v tomto období, můžeme přisoudit tomu, že proband v této době již „uvažoval dospěle“ a dokázal si spojit více souvislostí a snáze pojmenovat vznikající problém. Změnu lze přisoudit také tomu, že nemoc rodiče je často v pokročilejší fázi. Probandi si všímají zvlášť nespolečenského chování a hrubosti vůči členům rodiny a okolí. Právě zmíněná hrubost může být připsána nashromážděnému nejen pracovnímu stresu, který měl být za pomoci alkoholu řešen. Kupříkladu otec Tomáše, byl v té době člověk, kterému se navenek dařilo, a byl velmi pozitivně vnímán okolím, na druhou stranu doma po konzumaci alkoholu nevytvářel podmínky vhodné pro zdravé fungování své rodiny. Oproti tomu Jarkův otec je probandem od počátečních vzpomínek vnímám pouze jako osoba, která ubližuje. V žádném případě neplnil roli otce.

Společným jmenovatelem pro všechny probandy mimo Ondry bylo slovo agrese. Ostatní vypověděli, že se u nich agrese často objevovala. Probandi v rozhovorech nepopisují pouze verbální, ale také fyzickou agresi. V rozhovoru s Jarkem se dokonce objevil náznak sexuálního zneužívání Jarkovy sestry ze strany závislého otce. Fakt, že s alkoholovou závislostí je spojena agresivita, je tedy i v tomto výzkumu zcela jednoznačný. Nejen dítě, ale i celá rodina a okolí jsou nuceni snášet alkoholové výlevy, které velmi ohrožují zejména zdravý vývoj dítěte. Tato agresivita je dle mého i důsledek skutečnosti, že závislý rodič sám neví, jak konzumaci alkoholu dostatečně eliminovat. Problém mu přerůstá přes hlavu a v této fázi je potřeba najít „viníky“.

Dalším tmelícím prvkem většiny probandů byl fakt, že se za chování svého závislého rodiče velmi styděli před okolím. Agrese a celkové opilství se projevovalo často na veřejnosti, z čehož pramenila obvykle značná ostuda, se kterou probandi nejsou smířeni ani v dnešních dnech. Pokud by podobná ostuda nastala pouze výjimečně, okolí by tuto skutečnost často jen takzvaně „přešlo“. Pokud ale podobné situace mají vysokou frekvenci a třeba i zhoršující se charakter, je to signál pro okolí, že v rodině není něco v pořádku.

Místo toho, aby se okolí ostatním členům rodiny snažilo pomoci, mohou nastat situace, kdy jsou naopak členové rodiny odmítáni, přehlíženi a mohou být vystaveni řadě posměšků ze strany okolí.

Otázky směřující k zmapování vztahu proband – alkohol, odhalily, že všichni dotazovaní, kromě Ondry, měli z počátku k alkoholu vztah negativní. Ojedinělost Ondry si lze vysvětlit faktem, že jeho rodiče vlastnili restaurační zařízení a celkově měl v jejich rodině již dříve alkohol relativně stabilní pozici.

Nicméně již v době nezletilosti dochází také u Kuby a Tomáše ke značnému otupění onoho negativního vztahu, a začínají alkohol ve větší míře požívat. Později shledávají alkohol všichni probandi kromě Jarka jako čistě pozitivní věc. Případ Jarka je ojedinělý také v tom, že proband vypověděl, že ačkoliv alkohol ochutnal, v současné době už jen abstinuje. Vyplývající tedy je to, že pokud se v rodině vyskytuje alkohol v nepřiměřené míře a děti či ostatní členové rodiny měli každodenně „špatný příklad“ přímo před očima, ani oni později alkoholu a společenskému tlaku neodolají a až na opravdu zatvrzelé výjimky, konzumují alkohol také.

Na základě analyzovaných životních příběhů vybraných probandů lze uvažovat o tom, že se celkově vztahy lepší, pokud již sám proband založil rodinu a vychovává potomky. Tyto dospělé děti, nyní již rodiče, nepijí alkohol ve velké míře. A to z důvodu určitého časového deficitu a také kvůli zvýšenému pocitu zodpovědnosti vůči své vlastní rodině.

Díky zanalyzování výpovědí lze uvažovat také o tom, že proband hodnotí vztahy s otcem a celkovou situací do budoucna jako velmi nejistou, a veškerou snahu o nápravu rodiče jako zbytečnou, pokud rodič i nadále hojně konzumuje alkohol. Obrat ovšem nastává, pokud jeden z otců probandů začal abstinovat. Nálada se okamžitě mění a je velká pravděpodobnost, že pokud s abstinencí rodič bude pokračovat, bude celá rodina opět fungovat normálně.

Tato práce si kladla za úkol prostudovat vztahy dospělých dětí k rodiči, který v jeho dětství nadměrně požíval alkohol. Zvolená metoda narativní analýzy přinesla závěry popsané výše. Jsem si vědom výhod i omezení, která zvolená metoda přináší. Největší nevýhodou vidím v omezeném vzorku respondentů průzkumu, kteří se nutně rekrutovali z okruhu mých známých a kamarádů. Pro ověření obecných závěrů by bylo zajímavé provést průzkum některou z metod kvantitativní analýzy, například na vzorku respondentů z řad protialkoholní léčebny nebo výchovného ústavu pro mládež.

8 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zmapovat vztahy dospělého dítěte k alkoholu a k rodiči závislému na alkoholu.

Tyto dospělé děti musely často v tom nejpřírodnějším prostředí, tedy doma, zažívat místy až neuvěřitelné životní situace, se kterými se často neuměly zcela správně vyrovnat a následky v nich přetrvávají až doposud.

Měli bychom si uvědomit, že alkohol je droga a jako taková v malých dávkách a střídavém užívání má nepochybně pozitivní účinky. Společnost ale alkohol jako drogu nevnímá. A problémy spojené s alkoholismem v rodině jsou stále častější a dle mého se je nedaří efektivně řešit. Dle mého názoru je alkohol tak obrovský fenomén, že ho nelze zcela odstranit. Mnoho z nás ví, jak dopadla prohibice v Americe. Alkohol nelze zcela zakázat. Ze strany společnosti a také ze strany sociální pedagogiky je ovšem důležité šířit o alkoholu mnohem rozsáhlejší a účinnější osvětu, než tu která je zde nyní. Pokud se nám nepodaří dostat do lidského podvědomí fakta a příklady, že alkohol může mít podobné důsledky jako užívání jiných drog, názor společnosti a její samotné bagatelizování dané problematiky neovlivníme a podobných dospělých dětí z rodin alkoholiků, bude rapidně přibývat.

Protože neexistuje univerzální návod, aby se z alkoholu nestal pro uživatele největší nepřítel, je vhodné pamatovat si slova Jaroslava Nohavici z jeho alba, v němž se on sám z alkoholové závislosti vyznává a používá v jedné písni přirovnání alkoholu ke kopci, do kterého člověk celý život šplhá. Člověk se stále cítí dobře a věří, že má vše pod kontrolou, až pak přichází bod zvratu – *Bred Point*, ze kterého již není návratu. A říká prorockou větu: „*Nikdo nevíme, jak je ten náš kopec vysoký ...*“

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BARTONÍČKOVÁ, Klára. Občanský a společenskovední základ - přehled středoškolského učiva. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2009, 272 s. ISBN 978-80-251-2631-8.
- [2] BRISCH, Karl Heinz. Poruchy vztahové vazby: od teorie k terapii. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-870-8.
- [3] ČEŠKOVÁ, Eva, Mojmír SVOBODA a Hana KUČEROVÁ. Psychopatologie a psychiatrie: pro psychology a speciální pedagogy. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-154-9.
- [4] GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ. Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 256 s. ISBN 978-80-247-2798-1.
- [5] GÖHLERT, Christoph a Frank KÜHN. Od návyku k závislosti. Praha: Ikar, 2001. ISBN 80-7202-950-9.
- [6] HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. Sociologie výchovy a školy. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011, 174 s. ISBN 978-80-262-0042-0.
- [7] HARTL, Pavel. Psychologický slovník. Praha: Jiří Budka, 1993, ISBN 80-901549-0-5.
- [8] HELLER, Jiří a Olga PECINOVÁSKÁ. Závislost známá neznámá. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8.
- [9] HOSEK, Jan. Sám proti alkoholu. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-624-2.
- [10] KARSTEN, Hartmut. Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 183 s. ISBN 80-7367-145-x.
- [11] KASSIN, Saul M. Psychologie. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1716-3.
- [12] KLAPILOVÁ, Světlá. Kapitoly ze sociální pedagogiky. Olomouc: Univerzita Palackého, 1996, ISBN 80-7067-669-8.
- [13] KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [14] LANGMEIER, Josef, Jan ŠPITZ a Karel BALCAR. Dětská psychoterapie. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-381-1.
- [15] MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. ISBN 80-901424-7-8.

- [16] MUCHA, Ivan. Sociologie: základní texty. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 248 s. ISBN 978-80-7380-227-1.
- [17] NEŠPOR, Karel, Ladislav CSÉMY a Hana PERNICOVÁ. Jak zůstat fit a předejít závislostem. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-299-8.
- [18] NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislosti. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X.
- [19] NEŠPOR, Karel. Vaše děti a návykové látky. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-515-6.
- [20] PROFOUS, Jiří. Průvodce alkoholovou závislostí. Praha: Galén, 2011. ISBN 978-80-7262-820-9.
- [21] RABOCH, Jiří a Petr ZVOLSKÝ. Psychiatrie. Praha: Galén, 2001. ISBN 80-7262-140-8.
- [22] REISEL, Petr. Lesk a bída drog. Olomouc: Votobia, 1999. ISBN 80-7198-348-9.
- [23] ROTGERS, Frederick. Léčba drogových závislostí. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-836-9.
- [24] SATIR, Virginia. Kniha o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]. Vyd. 2. Praha: Práh, 2006, ISBN 80-7252-150-0.
- [25] SMOLÍK, Petr. Duševní a behaviorální poruchy: průvodce klasifikací, nástin nozologie, diagnostika. Praha: Maxdorf, 2002, ISBN 80-8591-218x.
- [26] ŠEDIVA, Václav a Helena VÁLKOVÁ. Lidé, alkohol, Drogy. Praha: Naše vojsko, 1998. ISBN 28-049-88.
- [27] ÜHLINGER, Claude a Marlyse TSCHUI. Když někdo blízký pije. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-610-0.
- [28] VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie I: dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
- [29] WOITITZOVÁ, Janet Geringer. Praha: Columbus 1998. ISBN 80-85928-73-6.

Seznam internetových zdrojů

- [30] NEŠPOR, K., CSÉMY, L. Závislost na alkoholu a jeho zneužívání u rodičů přináší rizika pro jejich děti [online]. 27.09.2007 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: http://www.drnespor.eu/a_rod_d9.doc

[31] KLIMEŠ, Jeroným. Umění rodičovství [online]. 2003 [2014-03-03]. Dostupné z:
<http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/umenirodicovstvi.htm>

[32] MAYO FOUNDATION FOR MEDICAL EDUCATION AND RESEARCH. Mayo clinic © 1998-2014 [cit. 2014-03-18]. Dostupné z:
<http://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/alcoholism/basics/definition/con-20020866>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Cit	Citováno
P	Proband
T	Tazatel
%	Procenta
‰	Promile

SEZNAM PŘÍLOH

1. Příloha P I: Rozhovor s Tomášem

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S TOMÁŠEM

Rozhovor s Tomášem

• Takže teďka spolu povedeme výzkumný rozhovor k mé bakalářské práci, rozhovor je již nyní monitorován nahrávacím zařízením, souhlasíš s tímto nahráváním?

• Jo, souhlasím.

• Dobře, takže kdo u vás doma je tím závislým na alkoholu?

• Je to otec.

• A jaký byl tvůj vztah k otci za dobu vaší společné domácnosti?

• No, to se bohužel nedá popsat v jednom rozhovoru, protože člověk si ty věci nevybaví hned, jednak z hlediska dlouhého časového úseku a hlavně z důvodu, že člověk si spíš pamatuje příjemné věci a na to negativní se snaží zapomenout, že...

• Jasně, to je jasné...

• S taťkou jsme ve společné domácnosti žili celých tuším dvacet let... Začátek našeho v uvozovkách vztahu si už vlastně ani nepamatuju, protože je to 20 let a byl jsem tehdy dost malý. Registroval jsem nějakého člověka, který žije po boku mé matky, co asi jiného si dítě v 6-ti letech může myslet... A říkalo se mu táta.

• Jo jasně...

• Pokud teda přeskočím o několik let dál a dejme tomu, že jsem někdy kolem puberty začal vnímat, že se někdy nechová úplně standardně, ale nějakým způsobem mě to z míry moc nevyvádělo, zpětně to hodnotím tak, že je to ta fáze alkoholismu, kdy jde člověk pořád nahoru, daří se a alkohol se pořád ještě nepije ze závislosti. Tzv. alkoholová pyramida někde v půli cesty...

• Aha, takže v půli cesty?

• No jasně... On se dokázal chovat velice pěkně, na lidi v okolí byl milý, dle mého se mu velmi dařilo v práci. On byl respektovaný člověk, takový příkladný. Ale mělo to svou druhou stránku, když se napil, proměnil se v agresivní zvíře, které nejen že vidí pouze rudě, ale vidí jen sebe. Bylo mu naprosto jedno co se děje okolo, co vidí můj mladší bratr, co dělal máti, jaká to byla neskutečná ostuda.

- Hmm...
- Pokud bych se měl pokusit říct nezaulatě, tak protěžoval mladšího brácha... Ale on si to taky vyžral později, když už já doma nebyl. Mě zmlátil kvůli blbým známkám, rozbitému autu, mladistvé opilosti... Jasně, to sem si zasloužil. Ale že k tomu potřeboval alkohol... to byl ten největší průser. Pokud chlastal, nebyl prostor pro dialog, nedalo se s ním domluvit, prostě nic. Ale brácha z toho vycházel asi líp, protože byl mladší no...
- No týjo...
- Nějaký zásadní zlom jsem později ani nepozoroval, jen člověk trochu dospěl a věděl, kolik uhodilo. Nějak jsem to neřešil, jel jsem si tak nějak po vlastní koleji. Jen jsem pozoroval, že fáze nemoci se dost prodlužují, narůstá ta agresivita... (velmi dlouhá až možná nepřirozená pauza) a tak.... Samozřejmě že jsem to v tu dobu vnímal, štválo mě to vůči máti, ale neřešil jsem to, neměl jsem jak.
- Hm tomu rozumím...
- Další fáze pro mě nastala přechodem na výšku do Prahy, to jsem začal žít jinak a domů jezdil jen občas... parádní roky po všech stránkách. Léto jsem radši než doma trávil u své budoucí ženy doma a dost jsme cestovali. Dalo by se říct, že odchodem do Prahy jsem se od toho víceméně odstříhl. Návštěvy doma většinou probíhaly v pohodě, ale byly i takové víkendy, že jsem byl rád, že jedu zpátky do Prahy. Nezapomenu na to, kdy jsme už museli volat městskou policii, protože agrese ten večer byla již hraniční a zpětně můžu říct, že nám šlo o život. Otec se opil tak, že nekontrolovatelně ubližoval všemu, k čemu se dopotácel. No a já jsem byl první na raně a proto jsem byl nucený strávit celou noc v autě, na točně trolejbusu a topit si, protože jsem zase za něco mohl.
- Dobře, díky... No a jaký jsi měl vztah k alkoholu ty, v době vašeho společného soužití?
- Vztah bych charakterizoval jako vcelku pozitivní s doživotním učebnicovým příkladem po dobu dospívání. Takže z mého subjektivního pohledu to vidím tak, že do toho člověk nesmí spadnout - může být sebechytřejší, ale tak jednoduchou věc jako je alkohol prostě nepřechčije.
- To souhlasím...
- Tady se stírají ve vteřině rozdíly, jestli je někdo lopata nebo docent s pěti titulama.

Myslím si, že jsem dostatečně poučen, začali jsme s alkoholem s mými kamarády někdy kolem 5. ročníku gymnázia obcovati (smích). Zážitky jsou to z 90% naprosto pozitivní.

Samo že jsme se x-krát zablili, ale tady v tomto věku převažují ta pozitiva - dobrá nálada, euforie, kolik blbostí jsme se nadělali pod vlivem (vypráví s nostalgickým úsměvem). Tyto telecí léta bych řekl, že skončily někdy kolem 16 - 17.roku a tak nějak se alkohol stereotypně usadil do mého života. Ve středu a minimálně jednou za víkend do XXXX(známý zlínský klub) na kaši, parádní večírky. Někdy kolem 16-17 roku jsem začal chodit každý pátek do sauny a to taky byly kvalitní akce.

- To věřím...
- Celkově bych řekl, že i přes debilní atmosféru doma jsem si ty roky dost užil, i přes všechny tyto eskapády jsem chodil s nejhezčí holkou z gymplu, co byla o 2 roky starší a všichni mi ji záviděli – takže co víc si přát... K tomu se váže ovšem těch 10% negativních zkušeností s alkoholem jak jsem zmínil: jednou klasicky v pátek po mimořádně kvalitním večírku v sauně a pokračováním v přílehlé hospodě mě nenapadlo nic lepšího, než vzít našim auto a jet za ní. Životní milník. Zaplať pánbůh, jsem zdravý. Za to se dodneška stydím, ale co člověk už nadělá po těch letech... Když to stáhnu na sebe - pokud by mi to samé v 17 udělal syn s Mercedesem, na kterém dost lpím, tak budu hodně dlouho nasraný, ale přežiju to. Život jde dál, jsou to jen plechy - byť jsme toho spolu už tolik prožili! (smích). Hlavně aby z toho vyšel zdravý a do konce života jezdil s respektem a hlavně střízlivý.
- To rozhodně
- No jo, někomu to doteče, až se stane průser... Dále je asi důležité zmínit mé kamarády v těchto letech - velká výhoda pro mě byla, že byli oba o 7 let starší, takže jsem najednou získal přístup na úplně jiné akce a k jiným věcem než mí vrstevníci. Hlavně nějaký ten nadhled a zážitky o kterých se s mými vrstevníky nedalo ani bavit. Tím si myslím, že jsem v určitém směru dospěl a i to mi pomohlo chápat otce a celou problematiku alkoholu.
- Aha...
- Takže tak asi můj vztah k alkoholu během těch let cca od těch 16 do 20, kdy jsme žili v jedné domácnosti. Ještě bych podotkl, že i přes všechny ty večírky, karamboly, holky, (lišácký úsměv) jsem celkem dost úspěšně sportoval. Dodnes nechápu, jak jsem to dokázal... asi pevná vůle. Pevná vůle, kterou jsem si pěstoval i ve smyslu, že nikdy nedopadnu jako otec...
- Dobrá, a nyní mi zkus popsat, jaký máš s taťkou vztah v současnosti?

• Ale jo, tak nějak se ty vztahy v průběhu let normalizovaly, sám bych před pěti nebo desíti lety neřekl, že to nakonec takhle dopadne jak to je. Neříkám, že si skáče kolem krku, ale tak nějak to jde. Já mám svůj názor a myslím si o něm svoje. Pracovní věci jsou dostatečně oddělené od soukromých.

• Rozumím...

• Jsem rád, že má pěkný vztah k mým dětem. Takový status quo mi vcelku vyhovuje a doufám, že vydrží co neděle. Jediné co mě dost vadí, tak že máti to musí pořád snášet, když zase začne. S tímto mám opravdu problém a nevím jak to řešit. Ale protože jsem dost sobec, tak se od toho dokážu postupně odprostit a neřeším to. Dřív jsem to řešil víc a cítil se i provinile, ale jak praví klasik "its not your fault". A tak nějak to беру i já postupem času. On teď už dlouho ale nepije, za což jsem strašně rád. Myslím, že kdyby to vydržel, tak jeho samotného bude život bavit víc a že celá rodina bude víc semknutější.

• Sobec?

• No jako jo, protože jsem se nějak vylízal a daří se mi. Nežiju tam a nějak už mám i jiné starosti. A taky to zase souvisí s tím, že já prostě nemám jak mu pomoci. Dokud to otci nedojde, že ničí vše kolem sebe, tak mu nepomůže nikdo. Jak se říká, každý musí začít sám u sebe. Já u sebe začal...

• Dobře děkuju no a nezbyvá, než se zeptat jaký pěstuješ vztah k alkoholu v současnosti?

• No já už to zamotal předtím.

• To nevadí, zkus mi o tom říct víc...

• Jo, ok. On když člověk pracuje, má rodinu a stárne, už to nejde, tak jako dřív. Dnes už si víc vybírám akce, na které půjdu a jestli tam chci pít. Zůstaly zachovány saunové pátky, sem tam hokej a pár nahodilých nepravidelných večírků během roku s přáteli - to jsou většinou nejlepší akce...ono člověk ve 30 už ráno vstává daleko hůř než v 25 nebo ve 20, že...(uvědomělý smích). Řekl bych, že za ty roky už si vybírám, co budu pít, kde a s kým, to je rozdíl oproti dobám na střední škole. Naučil jsem se pít kvalitní věci, takže ty rána nejsou tak hrozné. Defacto nepiju žádnou průmyslově vyráběnou kořalku, jen domácí sli-vovici, sem tam domácí víno od malých pěstitelů, pivo nepiju a z ostatní kořalky nepohrdnu lihovinami, které jsou víceleté, nebo vím, že jsou hodně pečlivě udělané

• To znamená?

• Myslím tím například koňak, kubánský rum, x-krát destilovaná vodka...

- Dobře
- Dopracoval jsem se k tomu, že když si manželka večer dává sklenku vína, tak já si v 90% případů nedám, prostě na to nemám chuť. Rád se napiju, ale jen když chci já a s kým chci.
- Dobrá, děkuji moc za tvou otevřenost a čas.
- Není vůbec zač.